

Bizim Ailə

№ 33 - Sentyabr-Oktyabr-2013-Qadın-Ailə-Jurnalı-Qiyməti-2 AZN

**HƏR KƏSİN YUVASI
KİÇİK DÜNYASIDIR**

BİZİM AİLƏ
Qadın-Ailə jurnalı
Dövlət Reyester N-20929

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Redaktor:
Gülnarə Seyidova

Məsləhətçi:
Samirə Mahmudova

Redaktor müavini:
Mətanət Kərimova

Redaksiya heyəti:
Dr. Mehri Məmmədova
Dr. Nailə Süleymanova
Dr. Sevinc Aslanova
Dr. Mehriban Qasimova
Dr. Samirə Həsənova
Zeynəb Nuri
Məryəm Dəmir
Vüsalə Quliyeva
Rəna Mirzəliyeva
Aygün Məmmədzaadə
Mətanət Kərimova

Abunə və reklam işləri:
Aynur Məmmədova

Dizayn:
Aygün Məmmədzaadə

Qapaq dizayn:
Aidə Sahibli

Ünvan: Bakı şəhəri, Cəfərov
Qardaşları küçəsi. 16
Tel: (+994 050) 369 65 23
(+994012) 502 07 55

Web:
www.bizimaile.az
e-mail:
bizimailedergisi@yahoo.com

Əziz oxucu!

İnsanların həyatında diqqət edəcəyi məqamlar vardır. Bəzilərinə fərq olsa da ümumilikdə eyni olan məqamlar daha çoxdur. Hər birimiz ibadətimize, ailəmizə, qidalanmağımıza, təhsilimizə, işlərimizə diqqət yetiririk. Bu sadaladıqlarımız hamı üçün önəmli olsa da hər kəs üçün fərqi xüsusiyyət daşıyır. Yəni kimisi ibadətində, kimisi ailəsində, kimisi təhsilində, kimisi də işində daha çox diqqət yetirir. Əslində bunların arasında tarazlığı qorumaq lazımdır. Yoxsa həyatımızda mütləq çatışmazlıqlar olacaq. Məsələn, ailəmizə ya da işlərimizə daha çox vaxt ayırsaq, ibadətlərimiz axsayacaq. Ya da əksinə. Həyatımızı planlı şəkildə, vaxt bölgüsünü düzgün bölərək keçirməliyik. Əks halda heç bir işimizi vaxtında edə bilməyib, hamısını yarımçıq qoyacağıq. Bu aykı sayımızı da "Həyatımızda diqqət edəcəyimiz məqamlar"a həsr etdik. Hər birimizə faydalı olacaq yazılarımızı sizinlə bölüşürük. Mövzu ilə əlaqədar daimi yazarlarımızdan "Həyatımızda nələrə diqqət edirik?", "Qonşuluq münasibətləri", "Xeyirli övlad yetişdirmək", "Cənnətlik xanım ola bilmək", "Böyüyərkən evlənməyəcəyəm!" yazılarını və möhtərəm Osman Nuri Topbaşın "Ata-ana Haqqı" yazılarını təqdim edirik.

Əziz oxucu!

Bu il qurban bayramı oktyabr ayında qeyd olunacağı üçün biz bununla bağlı yazıları da hazırlamağı qərara aldığımız mübarək bayramımızın tarixini və qaydalarını əks etdirən yazılar hazırladıq. Yeri gəlmişkən, hər birinizin Qurban bayramınızı əvvəlcədən təbrik edir, kəsəcəyiniz qurbanların Allahın dərgahında qəbul olunmasını diləyirik.

Bunlarla yanaşı ənənəvi rubrikalarımız olan "Ləzzət dünyası", "Faydalı bitkilər", "Həkim məsləhəti" və digər yazıları sizlərə təqdim edirik.

Gələn sayımızda görüşənədək, hələlik Allaha əmanət olun.

İÇİNDƏKİLƏR

HƏYATIMIZDA NƏLƏRƏ DİQQƏT EDİRİK? Gülnarə SEYİDOVA.....	3
QONŞULUQ MÜNASİBƏTLƏRİ Samirə MAHMUDOVA.....	6
XEYİRLİ ÖVLAD YETİŞDİRMƏK Əlif GÜLDAR.....	8
QURBAN BAYRAMI BİZLƏRƏ HƏDİYYƏDİR Fatimə ZƏHRA.....	10
CƏNNƏTLİK XANIM OL BİLMƏK Bizim Ailədən.....	12
QADIN PROBLEMİNİN MEYDANA GƏLMƏSİNİN TARİXİ F.F.d. Əmanət PAŞAZADƏ.....	14
QURBAN BAYRAMI Mətanət KƏRİMOVA.....	18
MÜSAHİBƏ.....	20
ATA-ANA HAQQI Osman Nuri TOPBAŞ.....	22
BÖYÜYƏNDƏ EVLƏNMƏYƏCƏYƏM Xədicə ŞAHİN.....	26
RUHSUZ BƏDƏN Kübra Çoban YILDIRIM.....	28
KİÇİK QIZIN DUASI Ruxsarə SÜLEYMANOVA.....	30
ARTIQ ÇƏKİ Könül MURADOVA.....	33
MƏLƏKLƏRİN DAŞIDIĞI CEHİZLƏRİM Səhər AYDIN.....	34
SƏMAVİ TƏFƏKKÜR.....	36
ÖYRƏNƏK.....	37
HƏKİM MƏSLƏHƏTİ.....	38
SÜFRƏLƏRİN GÜNƏŞİ HEYVA Kəmalə HÜSEYNOVA.....	40
LƏZZƏT DÜNYASI.....	42

3

HƏYATIMIZDA NƏLƏRƏ DİQQƏT EDİRİK?

6

QONŞULUQ MÜNASİBƏTLƏRİ

22

ATA-ANA HAQQI

30

KİÇİK QIZIN DUASI

Həyatımızda nələrə diqqət edirik?

Insanın həyatında diqqət edəcəyi əsas məqamlardan biri onun kimliyidir. Biz kimik, nə üçün yaradılmışıq və necə yaşayırıq? Bunları özümüzdə dəqiqləşdirmək üçün ilk öncə Rəbbimizi tanıyaq. Onu haqqı ilə dərk edib, əmrlərinə diqqət edək. Allah Təala Onu, özümüzü və dünyamızı dərk edə bilməyimiz üçün İslam dinini bizlərə hədiyyə edib. Dinimiz bizə doğru ibadəti anlatmaqla Allaha yaxınlaşma yollarını göstərir. Deməli, həyatımızda diqqət etməli olduğumuz ən önəmli məqamlardan birincisi ibadətlərimizdir.

Bəs ibadət nədir?

İbadət sözü ərəb dilindən “abd” kəlməsindən alınaraq “boyun əymək, itaət etmək, təslim olmaq” mənasındadır. Azərbaycan dilinə “qulluq” kimi tərcümə olunur.

Allah Təala, insanların yaradılış qayəsini “qulluq” olaraq müəyyən etmişdir.

“Mən, cinləri və insanları ancaq mənə ibadət etsinlər deyə yaratdım. Mən onlardan ruzi istəmirəm. Şübhəsiz ki, ruzini verən, güc və qüvvət sahibi olan ancaq Allahdır”. (əz-Zariyat, 56-58)

Bu ayəyi kərimədən də gördüyü kimi, insanın yaradılış qayəsi sadəcə “Allaha qul olmaq”dır. “Allaha qul olmaq” deyərkən nə anlayırıq? Çox zaman yalnız islamın şərtlərini həyata keçirməyi, yəni - şəhadət gətirmək, namaz qılmaq, oruc tutmaq, zəkat vermək, həccə getmək olduğunu düşünürük. Doğrudur insan qul olması üçün ilk öncə ibadətlərinə diqqət etməlidir. Allah Təalanın əmr etdiyi kimi səmimi qəlbdən şəhadət gətirməli, namazını haqqı ilə, yəni fərzlərə və sünnəyə uyğun olaraq, huşu ilə qılmalı, oruclarını lazım olduğu səviyyədə tutmalı, zəkatlarını düzgün hesablayıb vaxtında verməli, imkanı olan hər bir müsəlman ömründə heç olmasa bir dəfə həc ziyarətinə get-

Müasir dünyamızda durmadan inkişaf edən texnologiyalar bütün elm sahələrində işlənməkdədir. Hətta bəzən bizi təəccübləndirən texnologiyalarla qarşılaşırıq ki, bunu insan beyni necə düşünüb, necə hazırlayıb deyirik. Allahın insana verdiyi sonsuz nemətlərin başında duran ağıl, dərrakə insanların nəyə qadir olduğunu göstərir.

məlidir. Bəli bütün bunlar “qul olmağın” şərtlərindədir. Lakin insan yalnız ibadətlərə qapılıb dünya həyatını da unutmamalıdır. Çünki Allah Təala yaşamağı, yeyib-içməyi, evlənməyi, təhsil almağı, işləməyi də insanlar üçün vacib buyurmuşdur.

Yeyib içdiklərimizə diqqət edək!

“Ey iman gətirənlər! Sizə verdiyimiz ruzilərin (təmiz və) halalından yeyin!” (Bəqərə, 172). Bu ayəyi kəriməni əsas götürərək yediyimiz yeməklərin, içdiyimiz içkilərin halal və ya haram məhsullardan hazırlandığına, qazandığımız ruzinin halallığına diqqət etməliyik. Hazırda qida cəhətdən bol-luq olsa da, halal qidanın tapılması çətin məsələyə çevrilib. Belə ki, haram bildiyimiz məhsullar demək olar ki, əksər qidalara qatılır. Ona görə də halal sandığımız bir çox məhsullarda belə haramdan alınan qatqı maddələrinə rast gəlirik.

İçkilərin də çoxunda ya alkaqol ya da orqanizmə çox ziyanlı maddələr vardır. Ona görə hər bir qidanı qəbul

etdiyimizdə diqqətlə yoxlamalı, tərkibinə və son istifadə tarixinə baxmalıyıq. Allahın bizlərə bəxş etdiyi sağlamlığımızı haqqı ilə qorumalıyıq.

Bütün bunlarla yanaşı yeməyə və içməyə Peyğəmbərimizin də buyurduğu kimi “Bismillah”la başlamalıyıq. Ömər ibn Əbu Sələmə (r.a.) deyirdi: Rəsullullah (s.a.s.) mənə belə buyurdu: *“Bismillah de! Sağ əlinlə ye! Hər zaman önündən ye!”* Hədisi şərifdən aşağıdakılar məlum olur:

1. Yeməyə və içməyə bismillahla başlanmalıdır. Yeməyə başlarkən bismillah unudulursa, xatırlandığı andan etibarən “bismilləhi əvvələhu və axirəhu” və ya “başdan sona bismillah” deyilməlidir.

2. Sağ əllə yeyib-içilməlidir.

3. Birlikdə və bir qabdan yeyildiyi zaman, hərəkəs önündən yeməlidir.

Muaz İbn Ənəs (r.a.)dan rəvayət edildiyinə görə Rəsulullah (s.a.s.) belə buyurdu:

“Bir kimsə yemək yedikdən sonra: Mənə bu yeməyi yedirən, güc və qüvvətim olmadığı halda onu mənə nəsib edən Allaha həmd olsun, deyərsə, keçmiş günahları bağışlanar”.

Ailəmizə diqqət edək!

Qurani-Kərim ayələrindən və Hədislərdən də göründüyü kimi Allah Təala insanların evlənməsinə və evliliyin qanunlarına riayət etməsinə çox önəm vermişdir.

“Aranızda olan subay kişiləri və ər-siz qadınları, əməlisaleh kölə və kə-nizlərinizi evləndirin. Əgər onlar ka-sıbdırlarsa, Allah öz lütfü ilə onları varlı edər. Allah (lütfü ilə) Genişdir, Biləndir. Qoy evlənməyə imkanı ol-mayanlar, Allah öz lütfü ilə onları var-

landırana qədər, ismətlərini qorusunlar. Sahib olduğunuz kölələrdən (özünün azad olmasına dair sizdən) yazılı məktub istəyənlərə, – əgər onlarda bir xeyir görürsünüzsə – istədikləri məktubu yazıb verin. Allahın sizə verdiyi maldan onlara da verin...” (Nur, 32-33)

Bu və bunun kimi bir sıra ayələrdən də evlənməyin nə dərəcədə önəmli bir hadisə olduğu görünür. Lakin məsələ evlənmə ilə tamamlanmır. Evlənmənin həm qadın, həm də kişi üzərində böyük məsuliyyətləri vardır. Kişi ailəsini daim mühafizə edib, dolanışığını təmin etməlidirsə, qadın da öz növbəsində ailəsinə haqqı ilə xidmət etməli, namusunu qorumaqdadır. Ailənin xoşbəxtliyi hər iki tərəfin öz vəzifəsini haqqı ilə yerinə yetirməsindədir. Tarazlıq pozularsa ailədə də problemlər baş qaldırır. Allah Təalanın bizlərə bəxş etdiyi ailə nemətinin qədrini bilmək üçün ətrafımızdakı dağılmış, boşanmış ailələrə baxmaq kifayət edər.

Təhsilimizə diqqət edək!

Allaha qul olmaq üçün növbəti şərtlərdən biri də təhsil almaq, elm öyrənməkdir. Allah Təala insanı ömrü boyunca oxumağa, cəmiyyətə faydalı

olacaq elmlər üzərində çalışmağa sövq etmişdir. Məhz bu səbəbdən də Qurani-Kərimin ilk enən ayəsində **“Oxu, Yara-dan Rəbbinin adı ilə oxu!”** (Alaq, 1) əmr olunur. İnsanoğlu ana bətnində olarkən belə öyrənməyə başlayır. Dünyaya gəldikdən sonrada hər gördüyü ilə maraqlanır və daim nə isə öyrənməyə çalışır. Bu insanların fitrətindən gələn bir xüsusiyyətdir. Biz bu xüsusiyyətimizi gözəl və faydalı işlərə, elmlərə sərf etsək dünya və axirətdə də rahat olarıq. Günümüzdə lüzumsuz, faydasız elmlər insanları çox yorur. Nəticədə isə zehni yorğunluqdan və qocalıqdan başqa bir şey qazanmırlar.

Müasir dünyamızda durmadan inkişaf edən texnologiyalar bütün elm sahələrində işlənməkdədir. Hətta bəzən bizi təəccübləndirən texnologiyalarla qarşılaşırıq ki, bunu insan beyni necə düşünüb, necə hazırlayıb deyirik. Allahın insana verdiyi sonsuz nemətlərin başında duran ağıl, dərrakə insanların nəyə qadir olduğunu göstərir. İnsana verilən ağıl və bütün bu kəş

hazırlanan şərait boşuna deyildi. Qurani-Kərimdə də elm öyrənmək təriflənmiş, bilənlərlə bilməyənlərin bir ola bilməyəcəyi bildirilmişdir: **“Heç bilənlərlə bilməyənlər bir olarmı?”** (əz-Zü-mər, 9). Ayədən də anlaşıldığı kimi bilənlər, yəni oxuyanlar, öyrənənlər, kəşf edənlər daim üstün tutulmuşdur. “Beş günlük dünyadır” deyib, ömrünü yeyib, yatmaqla keçirmədən, öyrənməli, çalışmalı, hər gördüyü işdə də Allahın rızasını qazanmalıdır insan.

Qonşuluq Münasibətləri

Şübhəsiz, ki, bir cəmiyyətin sosial və ictimai yöndən rifahına təsir edəcək əsas amillərdən birisi də qonşuluq münasibətlərinin yaxşı olmasıdır. Qonşu haqları qan və əqrəbəliq bağları ilə əlaqəli olmasa da Allah Təalanın özünə və ata-anaya itaətdən sonra yaxşılıq edilməsi vacib olanlar içərisində qonşuları da zikr etməsi, insani münasibətlər yönündən bu məsələnin əhəmiyyətinin böyük olduğunu bildirməkdədir:

“Allaha itaət edin və ona heç bir şeyi ortaq qoşmayın, ana-ataya, əqrəbaya, yetimlərə, yoxsullara, yaxın və uzaq qonşuya, yaxın dosta, yolda qalanlara və əlinizin altındakı malik olduğunuz insanlara yaxşılıq edin. Allah özünü bəyənən və qürürlənənləri əsla sevməz”. (Nisa,4/36)

Məşhur müfəssirlərdən Qurtubi bu ayənin təfsirində belə deyir:

“Görmürsünüzmü, Allah Təala ata-ana və əqrəbaya edilən yaxşılıqdan sonra qonşuları zikr etmiş və haqlarına riayət edilməsini əmr etmişdir.

Peyğəmbər (s.ə.s.) də əshabına daima qonşuluq haqlarına yerinə yetirməyi tövsiyə edər, insanın imanlı olmasını qonşu

haqlarına riayət edilməsində görərdi. Bir gün əshabı ilə birlikdə ikən:

“Vallahi iman etməmişdir, vallahi iman etməmişdir, vallahi iman etməmişdir” buyuraraq bunu üç dəfə təkrarladı. Əshab:

“Kim, ey Allahın Rəsulu?” deyər soruşdular. Rəsulullah (s.ə.s.):

“Qonşusuna şərr toxunduran insan iman etməmişdir”, buyurdu. Deməli bir mömin qonşusunun ona yetirəcəyi şərrə görə narahatçılıq keçirirsə, gecələri də rahat yata bilmirsə, o qonşu həqiqi iman edən biri deyildir. Qonşuluq bağlarının əhəmiyyəti barədə Rəsulullahın bir digər hədisi də ibrət vericidir. Belə ki, Allah Rəsulu (s.ə.s.):

“Cəbrail mənə o qədər qonşu haqlarını tövsiyə etdi ki, hardasa qonşunu qonşuya varis edəcəyini düşündüm”, buyurmuşdur.

Rəsulullah (s.ə.s.) üzərimizdəki haqlarına görə qonşuları üç qismə ayırmışdır:

1. Bir haqqa sahib olan qonşular:

Bunlarda yalnız qonşuluq haqları vardır. (Bunlar əhli-kitab da ola bilər)

2. İki haqqı olan qonşular:

(Müsəlmanlar) Bunlarda həm qonşuluq, həm də din qardaşlığı haqqı vardır.

3. Üç haqqı olan qonşular:

(Qohumlar) Bunların həm qonşuluq,

həm din qardaşlığı, həm də qohumluq haqqı vardır.

Rəsulullah (s.ə.s.) qonşunun qonşuya qarşı davranışının necə olacağını bizə belə bildirməkdədir:

“Bir adam ailəsinə və var-dövlətinə ediləcək şərdən qorxduğu üçün qapısını qonşusuna bağlamaq məcburiyyətində qalarsa, həmin qonşu həqiqi mömin deyildir. Eyni ilə şərrindən arxayın olunmayan qonşu da kamil bir mömin deyildir.

Qonşu haqqının nə olduğunu bilir-sənmi? Səndən yardım istədiklərində yardım etməyin, borc istədikdə borc verməyin. Möhtac olduqda ehtiyacını qarşılamağın, xəstələndikdə ziyarət etməyin, xeyirli bir işini təbrik etməyin, başına müsibət gəldikdə baş sağlığı verməyin, vəfat etdikdə cənəzəsində iştirak etməyin, ica-

zəsi olmadıqca evini onun evindən hünlür inşa edərək əsən mehin onun tərəfinə getməsinə mane olmamağın, bişirdiyin yeməkdən az da olsa ona göndərməklə, yeməyin qoxusu ilə onu narahat etməməyindir. Bir meyvə alanda ona da pay ver, əgər bunu edə bilmirsənsə meyvəni evinə gizli gətir. Bayırda uşağının əlinə qonşunun nəfsi qalmaması üçün bir şey vermə”.

Bu zikr edilən haqlar qonşuluq münasibətlərinə qarşı ehtiyatlı və səmimi davranılmasını bizə bildirərək kamil bir möminin vəsflərini də izah edir. Onun üçün insanlar daima qonşusuna qarşı qayğıkeş və mərhəmətli olmalı, qonşusuna qarşı laqeyd və pis davranmayıb imanını zədəyələcək işlərdən uzaq durmalıdır.

Bayquş Uğursuzluq Əlamətidirmi?

Kəmalə Nəcəfova

İllərdən bəri bayquşa nifrət etmişik. Özümüzü, “hansı evin bacasında bayquş ulasa o evdən cənazə çıxar” fikrinə inandırmışıq. Bayquşu uğursuzluq əlaməti olaraq qəbul etmişik. Evimizin ətrafında görəndə daş atıb qovmuşuq, səsinə eşidəndə: “öz başını ye” demişik, bayquşa... Ancaq bayquş heç bir kimsəyə zərər verməz, məskən olaraq xarabalıqları seçər, davamlı (xüsusən gecələr) Cənabı Haqqın zikriylə məşğul olar... Bayquş insana sanki dərvişləri xatırladır. Sanki “tələbi axirət olana tərkidünya gərəkdir” deyimini şüar edib, gündüzlər çəməni buraxıb, gecələr xarabalıqlarda Allahı zikr edir bayquş... Biz isə bayquşu düşmən kimi bilmişik. Ancaq bayquşda heç bir uğursuzluq yoxdur. Bu haqda Rəsuli Əkrəm (s.ə.s.) belə buyurub: “Quşları ürküdüb adlarından, səslərindən və hərəkətlərindən məna çıxartmaq, uğursuzluğa inanmaq, qum üzərinə xətlər çəkib gələcəklə bağlı hökmlər çıxartmaq bir sıra sehr və kəhanətdir” (Əbu Davud, Tib 23).

Əslində, nədəsə əlamət axtarmaq, nəyisə uğursuzluq əlaməti olaraq düşünmək insanı lazımsız yerə ruhdan salar. Eyni zamanda insan nəyi necə yozarsa yozduğu kimi olar. Bunun üçün də hər şeyi xeyirə yozsaq bizim üçün daha gözəl olar. Yenə Allah Rəsulun (s.ə.s.)dən rəvayət edilən bir hədis bu mövzunu bizlərə gözəl izah edir.

Ürvə İbn Amır rəvayət edir: “Rəsulullahın hüzurunda uğursuzluqdan danışıldı. Belə buyurdu: “Ən gözəli xeyirə yozmaqdır. Uğursuzluq heç bir müsəlmanı təşəbbüsdən əl çəkdirməsin. Hər hansı biriniz xoşlamadığı bir şey gördüyü vaxt: “Allahım, yaxşı şeyləri sadəcə Sən verirsen, pisləkləri Sən dəf edirsən. Günahdan qaçacaq güc, ibadət edəcək qüvvət ancaq Sənin köməyinlə qazanıla bilər” deyər dua etsin” buyurdu. (Ə. İbn Hənbəl, Müsnəd, II cild, s. 387)

XEYİRLİ ÖVLAD YETİŞDİRMƏK

Gənc bir oğlan həbsxanaya girmək üzrəymiş. Hakim onu və məşhur yazıçı olan atasını da çoxdan tanıyırmış. Hakim “Atanı xatırlayırsanmı?” deyə soruşmuş. Bu suala “Onu olduqca yaxşı xatırlayıram” deyə cavab vermiş. Günahkarın vicdanını yoxlamağa çalışan hakim belə demiş. Məhkum edilmək üzrəyəkən və bu anda mükəmməl bir insan olan atanı düşünərkən onun haqqında dəqiq olaraq nə xatırladığını söyləyərsənmi?” Bir səsizlik çökmüş, daha sonra hakim gözlənilməz bir cavab almış. “Öyüd almaq üçün yanına getdiyim zaman yazdığım kitabdan başını qaldırıb mənə baxdığını və “çix get başımdan, çox məşqulam!” dediyini xatırlayıram. Ona yoldaşlıq etmək üçün yaxınlaşdığımnda mənə baxaraq “çix, get başımdan oğul; bu kitabı bitirməliyəm” deyərdi. Hörmətli hakim siz onu böyük bir yazar olaraq xatırlayırsınız, lakin mən onu itirilmiş bir yoldaş olaraq xatırlayıram”. Hakim öz-özünə demiş “Təəssüf, kitabı bitirdi, amma oğlunu itirdi”.

Zaman çox sürətlə keçir. Həyatda nələrə dəyər veririk? Və ya nə ilə vaxtımızı keçiririk? Hər şeyin hesabı soruşulacaq axirət aləmində. Əmanət olaraq verilən övladlarımızla nə qədər zaman keçiririk. Beşinci sinif şagirdlərindən 2400-ü arasında edilən bir araşdırmanın nəticəsində uşaqların tərbiyəsini məhv edən səbəbləri öyrənərkən ana-ataları ilə çox az vaxt keçirdikləri ortaya çıx-

mışdır. Peyğəmbərimiz ana-atanın uşağına edəcəyi ən gözəl hədiyyənin doğru əxlaq və tərbiyənin olduğunu söyləmişdir. Uşaqların yetişməsində onlara göstəriləcək qayğı bəzən cihaddan da üstündür. Necə ki, Təbəraninin bir rəvayətində İbni Mübarək, qardaşlarıyla birlikdə olduğu bir savaş yerində onlardan soruşur:

“İçində olduğumuz cihaddan daha üstün bir əməl bilirsinizmi?”

“Xeyr bilmirik” cavabını alanda deyir: “Mən bilirəm, iffətli bir adam düşünün: Ailəsi, uşaqları var. Gecə qalxır, yatan uşaqlarına nəzarət edir, üstü açılanları örtür. Bax, bunun əməli bizimkindən üstündür”, deyir.

Abdullah İbni Ömər də, “Oğlunu tərbiyə et, çünki bundan məsulsan. Tərbiyəsi ilə bağlı nə etdin, nələr öyrətdin deyər hesabla çəkiləcəksən” deyir.

Ana və ataların laqeydliyi, bir az daha çox qazanaq deyər övladlarına zaman ayıra bilməmələri, uşaqları fərqli yollara, küçələrə sürükləyir. Ailə mühitindəki problemlərdən bəziləri küçəyə qaçır, bəziləri də çarəsizcə qapıdan atıldığından içində olduğumuz cəmiyyətdə, insani əlaqələr baxımından dərin bir böhran içindədir. İnsanlar bir-birinə güvənməz, bir-birini sevməz, anlamaz olublar. Kim-sə kimsənin vecinə deyil... Analar, atalar övladlarını, övladlar valideynlərini unutmuş vəziyyətdədir... Hər kəs öz qabığına, ətrafına hördüyü böyük bir torda gizlənmiş və həyatını orada keçirməyin dərdindədir...

Cəmiyyətin qarşı-qarşıya qaldığı bu çıxılmaz yollardan geriye doğru dönməyə başladığımızda ən sağlam nəticəyə çatdıran yolun dindar bir ailə olduğu görünür... Çünki cəmiyyət ailədə toxunur, yetişdirilir, formalaşır. Bu ailənin divar-

Peyğəmbərimiz ana-atanın uşağına edəcəyi ən gözəl hədiyyənin doğru əxlaq və tərbiyənin olduğunu söyləmişdir. Uşaqların yetişməsində onlara göstəriləcək qayğı bəzən cihaddan da üstündür. Ana və ataların laqeydliyi, bir az daha çox qazanaq deyər övladlarına zaman ayıra bilməmələri, uşaqları fərqli yollara, küçələrə sürükləyir.

ları və damı nə qədər möhkəm olsa içəriyə ediləcək müdaxilələr o qədər zəif olar. Buna görə də ən həyati məsələmiz dinc bir ailə yuvası qurmaqdır.

Peyğəmbərimiz, bir hədis şərifində insanların məsuliyyətlərini belə bəyan etmişdir:

“Hamınız çobansınız və hamınız güdüklərinizdən məsulsunuz...”

Kişi, ailəsinin çobanıdır və sürüsündən məsuldur. Qadın, ərinin evinin çobanıdır və sürüsündən məsuldur”. (Buxari, Vəsaya, 9; Müslim, Abadlıq, 20)

Ayəyi kərimədə buyurulur:

“Ey iman edənlər! Özünüzü və ailənizi, yanacağı insanlar və daşlar olan atəşdən qoruyun...” (et/ət-Təhrim, 6)

Xeyirli bir övlad, möhkəm bir tərbiyə, milli və mənəvi dəyərlərimizlə bütünləşmiş bir ailə quruluşunda yetişər. Qıscası uşağımızın qüsursuz olmasını istəyiriksə, qüsursuz ana-ata olmağa cəhd göstərməliyik.

Uşaq tərbiyəsi, əvvəla ana-atanın ürəyindəki uşaq sevgisindən başlamalıdır. Onları Allahın bir əmanəti olaraq sevməli; bu sevgini də, dünya və axirət səadətini qazanmağa vəsilə etməlidir. Əgər arxamızda gözəl bir nəsil yetişdirməsək, məzarımız tənha qalar. Sabahkı gerçək evimizin isə məzar olduğunu unutmamalıyıq.

QURBAN BAYRAMI BİZLƏRƏ HƏDİYYƏDİR

Qurban bayramı, Həcc ibadətindən sonra gəlir. Cənabı Haqq, “Ət bişirək, qovurma hazırlayaq!” deyəmi Qurban Bayramını bizlərə hədiyyə etmişdir? Ət yeməyən, bayram etməsinmi? Əlbəttə xeyr!

Qurban Bayramı, qulun Cənabı Haqq qarşı göstərdiyi fədakarlığının təzahürüdür. Qurban bayramı İbrahim (a.s.)dan bizə qalan bir xatirədir.

O, canıyla, övladıyla və maliyyə ilə imtahan verdi. Bütpərəst bir qövmlə mübarizə apardı. Göstərdiyi fədakarlıqlar nəticəsində Cənabı Haqqla dost oldu.

Daim həccin mahiyyətini düşünməliyik. Çünki həcc, ən son fərz qılınan bir ibadətdir. Həm maliyyə, həm bədəni yöndən insanı dərin bir təfəkkür iqliminə sövq edərək, köüllərə riqqət qazandıran bir ibadətdir.

Həccdən dərhal sonra da Qurban Bayramı gəlir. Cənabı Haqq, qurban ilə fədakarlıq göstərərək özünü dost olmağımızı arzu edir. Bu dostluq nəticəsində Cənabı Haqq, bizlərə bayramı hədiyyə edir.

*Həccdə şeytan daşlama vardır. Bunun hikməti nədir? Həyatımızın hər anında şeytani daşlayaraq bizə vəsvəsə verməsinə mane olacağıq. Könül dünyamız daim oyanıq olacaq. Bu şəkildə Cənabı Haqq olan təslimiyyətimiz güclənəcək. Beləcə Cənabı Haqq sədaqətimizi isbat etmiş olacağıq.

Yaxşı, şeytani başqa nə şəkildə daşlarıq?

İstiaze də şeytan daşlamaqdır. Qurani Kərim oxumağa başlarkən;

“Qovulmuş şeytanın şərindən Allaha sığınırım” deyirik. Qovulmuş şeytanın şərindən Allaha sığınmaqla onu daşlamış oluruq.

Şeytan, əməli salehlərlə də daşlanır. Əgər əməli saleh işləməyiriksə, o zaman günah işlədərək şeytan bizi daşlamış olar.

Müsəlman üçün dörd bayram vardır:

1. İstiqamət Bayramı

Həyat, Allah rızası istiqamətində yaşanmalıdır. Yaxşı, nədir istiqamət? Cənabı Haqq, Yasin Surəsində Peyğəmbərimiz (s.a.s.)a xitab olaraq belə buyurur:

“(Sən) **doğru yol üzərindəsən**”. (Yasin, 4)

Demək ki istiqamət, Allah Rəsulu (s.a.s.)nin izində olmaq, arxasından gedə bilməkdir. O, necə yeyib necə içib, necə oturub necə qalxırdı? Həyatımızın hər anını Allah Rəsulu (s.a.s.)ın həyatına görə tənzimləməliyik. Çünki insan ancaq o zaman Cənabı Haqqın yanında bir dəyər qazanar.

2. Son Nəfəs Bayramı

Bu bayram, bir ömür boyu istiqamətdən ayrılmayan kəslər üçündür. Həyatı sıratı müstəqim üzrə yaşayanlar üçün ayəyi kərimədə bildirildiyi üzrə:

“Şübhəsiz, Rəbbimiz Allahdır deyib, sonra dümdüz yolda gedənlərin üzərinə mələklər

enər. Onlara: **“Qorxmayın, kədərlənməyin, sizə vəd olunan cənnətlə sevinin”, deyərlər**”.

(Fussilət, 30)

Beləcə son nəfəs, bir bayram halına dönər.

Çünki qiyamət, çox çətin bir gündür. Cənabı Haqq ayəyi kərimələrdə qiyaməti bizə belə vəsf edir:

“Ey insanlar! Rəbbinizdən çəkinin; şübhəsiz o qiyamət gününün sarsıntısı (zəlzələsi) çox böyük bir şeydir. Onu gördüyünüz gün, hər əmzikli qadın əmizdirdiyi uşağı unudar, hər hamilə qadın uşağını salar. İnsanları da sərxoş bir halda görərsən. Halbuki onlar sərxoş deyildirlər; lakin Allahın əzabı çox dəhşətlidir!” (əl-Həcc, 1-2)

“O gün göyü yazılı səhifələrin büküldüyü kimi bükəcəyik. Məxluqatı ilk dəfə yaratdığımız kimi yenə əvvəlki halına qaytaracağıq. Biz vəd vermişik. Sözsüz ki, Biz onu yerinə yetirəcəyik”. (əl-Ənbiya, 104)

Zəlzələ olarkən kimsə evə girmək istəmir, **“Görəsən təkrar zəlzələ olarmı, ev zərər görər və ya uçarmı?”** deyə narahat olar. Qiyamətin dəhşəti, zəlzələlərdən daha çox faciəvi olacaq.

Yenə ayəyi kərimələrdə belə buyurulur:

“Günəş (əmmamə kimi) sarınıb büküləcəyi (sönəcəyi) zaman. Ulduzlar (göydən qopub yağış dənələri kimi yerə) səpələnəcəyi zaman. Dağlar yerindən qopardılacağı (toz kimi havada uçacağı) zaman. (Bədəvi ərəblərin çox əziz tutduğu) boğaz dəvələr başlı-başına buraxılacağı zaman. Vəhşi heyvanlar (bir-birindən qisas almaq üçün) bir yerə toplanacağı zaman. Dənizlər od tutub yanacağı (və ya dolub daşacağı) zaman. Ruhlar (bədənlərə) qovuşacağı zaman. Diri-diri torpağa gömülən körpə qızdan: “Axı o hansı günaha görə öldürüldü?” soruşulacağı zaman. Əməl də

(yerindən) qopardılacağı (və ya büküləcəyi) zaman. Cəhənnəm alovlandırılacağı zaman. Və Cənnət (möminlərə) yaxınlaşdırılacağı zaman. Hər kəs (dünyada bugünkü günə özü üçün yaxşı, pis) nə hazır etdiyini biləcəkdir!” (ət-Təkvir, 1-14)

Bax, o qorxunc gündə qorxmayanlar isə

ayələrdə belə bildirilmişdir:

“Dedik ki: Hamınız cənnətdən enin! Əgər Məndən sizə bir hidayət gələrsə hər kim hidayətimə tabe olsa onlar üçün hər hansı bir qorxu yoxdur və onlar kədərlənməzlər”. (əl-Bəqərə, 38)

“Şübhəsiz iman edənlər; yəhudilər, xristianlar və sabisilər; Allaha və axirət gününə haqqıyla inanıb saleh əməl işləyənlər üçün Rəbləri qatında mükafatlar vardır. Onlar üçün hər hansı bir qorxu yoxdur. Onlar kədərlənməyəcəklər”. (əl-Bəqərə, 62)

“Mallarını Allah yolunda xərcləyib də arxasından başa qaxmayan, kasıbların könlünü qırmayan kəslər, onların Allah qatında xas mükafatları vardır. Onlar üçün qorxu yoxdur, kədərlənməyəcəklər”. (əl-Bəqərə, 262)

“Allah, təqva sahiblərini qurtuluşa çatdırar. Onlara heç bir pislik toxunmaz. Onlar qəmli də olmazlar”. (əz-Zumər, 61)

“Ey ayələrimizə iman edən və müsəlman olan qullarım! Bu gün sizə qorxu yoxdur. Sizlər kədərlənməyəcəksiniz də”. (əz-Zuxruf, 68-69)

3. “Şəfaəti Uzma”ya Nail Olma Bayramı

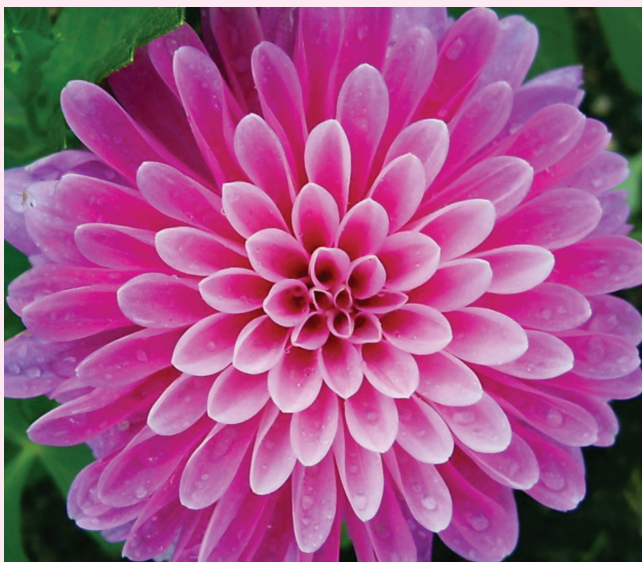
Məhşər günü, hər kəs ayrı bir dəhşət yaşayacaq. Kimsənin kimsəni görəcək halı olmayacaq. Hər kəs şəfaət ümidiylə sağa sola qaçacaq. Bax, o gün Peyğəmbərimizin şəfaəti möminlər üçün qurtuluşa vəsilə olacaq.

4. Ruyətullah Bayramı

Ruyətullah, Allahı görə bilmək deməkdir. Bunun keyfiyyəti, bu an üçün bizə məchuldur. Çünki buna qulun dünyada təqəti yoxdur. Musa (a.s.) Cənabı Haqqı bu dünyada görmək istədi. Cənabı Haqq isə, **“Sən məni əsla görə bilməzsən”** buyurdu. Lakin Musa (a.s.) israr edincə Cənabı Haqq, nurunun zərrəsini dağa təcəlli etdirdi. Böyük dağ, o anda parçalandı. Bunu görən Musa (a.s.), yıxıldı, huşunu itirdi. Hətta bir rəvayətə görə üç gün üzündə örtü ilə gəzdi.

Bu yazı möhtərəm Osman Nuri Topbaşın müxtəlif əsərləri əsasında tərtib edilmişdir.

CƏNNƏTLİK XANIM OLA BİLMƏK

*İndiki vaxtda “qadına qarşı şiddət” mövzusunda çox bəhs edilir.

İslamda qadına şiddət varmı? İslam dinində salehə qadının yeri, cənnətdir.

*Peyğəmbərimiz: “Sizin ən xeyirliniz, ailələrinə ən gözəl rəftar edəninizdir!..” (İbn-i Macə, Nikah, 50; Darımı, Nikah, 55) buyurdu.

“Qadınları döyməyin!.. Qadınlarını döyən kəslər, sizin xeyirliniz deyil”. (Əbu Davud, Nikah, 42; İbn-i Macə, Nikah, 51) buyurdu.

Vida Xütbəsində Peyğəmbərimiz qadınların haqqına diqqət çəkərək belə buyurmuşdur:

“Sizin onların üzərində haqqınız olduğu kimi onların da sizin üzərinizdə haqqları vardır”.

Yenə: “İki zəif kimsənin, qadının və yetimin haqqını yeməkdən hər kəsi çəkin-dirirəm”, buyuran da Peyğəmbərimizdir.

Bu gün qadının haqqı yeyilməkdədir. Çünki qadın küçəyə atılmışdır. Bir brilyantın zibil tənəkəsinə atılması nə qədər kədərli, deyilmi? Qadınlar bu dövrdə,

bir vitrin əşyası və nəfsani bir mal olaraq istifadə edilməkdədir. İslam “Cənnət, anaların ayaqlarının altındadır” deyərək, indiki cəmiyyət isə onu nəfsani bir mal halına gətirməkdədir.

“Dünya keçici bir faydadan ibarətdir. Onun fayda verən ən xeyirli varlığı; dindar, salehə bir qadındır”. (Müslim, Rada, 64; Nəsəsi, Nikah, 15; İbn-i Macə, Nikah, 5)

Bax, Allah Rəsulu (s.a.s.) xanımları bu şəkildə görmək istəmişdir. Küçənin çirəkabından və palçığından özlərini mühafizə etmələrini əmr etmişdir.

*Peyğəmbərimiz, “Cənnət, anaların ayaqları altındadır” buyurmuşdur. Lakin cənnət, Onun izindən gedən, Həzrət Həsən və Hüseyn kimi övladlar yetişdirən anaların ayaqları altındadır.

Atalara cənnət vəd edilməmişdir. Çünki analar cəfakardır, mərhəmətlidir, şəfqətlidir. Ana, bu hisslərlə gözəldir. Bir xanımda bu hisslər yoxsa analıq deyərək bir xüsusiyyəti də yoxdur. Allah, qız uşaqlarına daha kiçik yaşda analıq xüsusiyyətlərini vermişdir. Bir qız uşağı, oyuncaq körpəsini yelləyib yatır. Kiçik yaşda analıq fitrətini yaşar. Həqiqətən ana olmasa da, daha o yaşda ananın mərhəmət və şəfqətini öyrənər. Oğlan uşağı, oyuncaq körpə ilə oynamaz, avtomobillə oynayır. Bunların hamısı fitrət fərqiindən qaynaqlanır.

İslam, hüdudları fitrətə görə çəkmişdir. Fitrət pozulsa nizam pozular, fəsad çıxar. Lakin bu gün qadın kişiye, kişi qadına bənzəməyə çalışaraq aradakı fitrət fərqi yığmağa çalışmaqdadırlar.

*Salehə qadın, cəmiyyətin gözüdür. Xədicə Anamız, Allah Rəsulunun ruhuna elə girmişdi ki, Peyğəmbərimiz (s.a.s.) onun vəfatıyla çox kədərləndi. Xədicə Anamızın vəfat etdiyi ilə “hüzün ili” deyildi.

*Nakşibəndi Həzrətləri “Mənim qəbrimi ziyarət etmək istəyənlər, əvvəl anamın qəbrini ziyarət etsin”, demişdir.

*Əbdürrəhman Cami Həzrətləri, “Mən anamı necə sevmərəm. O məni bir müddət qarnında, cismində; bir müddət qollarında; həyatı boyu da ürəyində daşıdı”, buyurmuşdur.

*Əbu Hənəfi Həzrətləri, Bağdad qazılığını rədd etdiyində zindana atıldı. O vəziyyətdə belə tək narahatlığı, anasının bu xəbəri eşidib kədərlənməsi idi.

*Tarix boyunca bütün müvəffəqiyyətlərin əslində anaların zəfəri olduğunu görməkdəyik.

Məsələn, Çanaqqala Zəfəri... Çanaqqala Zəfəri, əsas anaların qələbəsidir.

O zamanlar aslan ürəkli igidlər yetişdirən analar vardı. Bu gün də oğlunu xınalayaraq toya göndərirmişcəsinə cəbhəyə göndərən analara möhtacıq.

Şəhid olarkən, iman gücü ilə yerdən götürdüyü çubuğu qanına batıraraq, kağıza, “qiblə haradır” deyər yazan, son nəfəsində də qulluğunun dərdində olan övladlara möhtacıq. O cəngavər övladları yetişdirən fədakar analardır. Bu gün də cəmiyyət belə fədakar analara möhtacdır.

Mövlananın gözəl bir sözü vardır. O belə buyurur:

“Heç buğda əkib də arpa bitdiyini görədmü?”

Əgər analar bir göz nuru olmağı bacara bilsə, o analardan da göz nuru nəsillər yetişər.

İslam, ananı yalnız bioloji bir varlıq olaraq görməz. Ananın mənəvi quruluşunu tərbiyə etməyə çalışar. Çünki ana həyalı və ədəbli olmalıdır ki, gözəl bir nəsil yetişdirə bilsin.

İslam, ananı yalnız bioloji bir quruluş olaraq görməz. Ananın mənəvi quruluşunu tərbiyə etməyə çalışar. Çünki ana həyalı və ədəbli olmalıdır ki, gözəl bir nəsil yetişdirə bilsin.

Bir uşağın təhsili ana qarnında başlar. Ananın xüsusiyyətləri uşağa keçər.

Bir uşağın təhsili ana qarnında başlar. Ananın xüsusiyyətləri uşağa keçər. Ana siqaret çəkirə, uşaq da siqaret çəkəcək. Ana, musiqiyə maraqlıdırsa uşaq da musiqiyə maraqlı olar. Onun üçün ana ürəyi, uşağın təhsil aldığı bir məktəb kimidir.

*Yüksək xarakterli kəslər, yüksək xarakterli anaların övladlarıdır. Bir millətdə salehə xanımlar yoxdursa, o millət üçün yüksəlişdən danışmaq olmaz.

*Salehə bir xanım; malı mühafizə edər, evi tənzimləyər, nəsili və namusu qoruyar. Evdəki fərdlərə nizam və intizam verər. Belə bir ev xanımı, ömürlük bir təşəkkürə layiqdir.

Lakin xanım, Allah qorusun, küçələrə düşsə, yollar şüşə qırıqlarıyla dolar.

*Salehə xanımların yetişməsinə vəsilə olmaq üçün Peyğəmbərimiz (s.a.s.) hədisi şəriflərdə belə buyurmuşdur:

“Hər kim üç qız uşağını və ya bacılarını himayə edib böyüdər, gözəlcə tərbiyə edər, evləndirər və onlara lütf və yaxşılıqlarını davam etdirsə, o kimsə cənnətlidir”. (Əbu Davud, Ədəb, 120-121/5147; Tirmizi, Birr, 13/1912; Əhməd, III, 97)

“Hər kim iki qız uşağını yetkinlik çağına gələndə qədər böyüdüb tərbiyə etsə, qiyamət günü o kimsəylə mən, belə yan-yan olacağıq”, buyurmuş və barmaqlarını birləşdirmişdir. (Müslim, Birr, 149; Tirmizi, Birr, 13/1914)

Qadın probleminin meydana gəlməsinin tarixi

“Kişi” və “qadın” məfhumları “insan” məfhumuna deyil, daha geniş məzmunlu “cins” məfhumuna daxildir (insan cinsi, heyvan cinsi, bitki cinsi). “İnsan” məfhumu ayrıca olaraq “cins” məfhumunu ifadə etmədiyi kimi, “cins” məfhumu da ayrıca olaraq “insan” məfhumunu ifadə etmir. Hər iki məfhum “canlı” məfhumunun məzmununa daxildir. Lakin “insan” məfhumu məzmununa görə daxil olduğu bütün məfhumlardan geniş və mücərrəddir. Buna görə də müxtəlif mədəni sistemlər öz məzmununa uyğun insan modeli yaratmışlar. Lakin bu mədəni sistemlərin elmi-fəlsəfi təhlili göstərir ki, əksər hallarda “kişi” başlanğıcı “insan” məfhumu ilə eyniyyət təşkil etmiş və “qadın” başlanğıcı bu məfhumda özünə layiqli yer tapmamışdır.

Bəşər tarixində insanın yarandığı zamanı qadın məsələsi cəmiyyətləri, dövlətləri, dinləri düşündürüb. Qadın məsələsi dövlət qanunlarında, müxtəlif dini istiqamətlərdə müasir elmi müba-

hisələrdə də öz əksini tapmışdır. Qadın məsələsi həтта bu gün – XXI əsrdə də öz tam həllini hələ də müəyyən dərəcədə tapmayıb.

Qadın məsələsi dünyanın ilk insanları olan Adəm və Həvvadan başlayaraq mübahisələrin mövzusu olub. Bütün hallarda qadınların vəziyyəti tarix boyu fərqli olub. Bunun başlıca səbəbi daim kişinin qadın üzərində dominantlığı, qadının ictimai-iqtisadi həyatdan, cəmiyyətdən təcrid olunması, qul, nökr, qarabaş, kəniz və s. kimi vəziyyətlərə düşər edilməsi idi.

Tarixə nəzər salanda görürük ki, insanlığın ibtidai mərhələsində - mağara dövründə ər-arvad – yəni, nikah münasibətləri olmayıb. Orta və ya üst paleolitdə qrup nikah, bir az sonra qoşa nikah var idi.

İbtidai icma həyat tərzində nikahda olanlar əvvəlcə öz qəbilələrində, sonralar isə kişi qadının qəbiləsində (buna matriloqal nikah deyilib), bir qədər sonra da qadın artıq kişinin qəbiləsində (bu isə patriloqal nikah adlanır) yaşamışdı.

Məhz bu baxımdan da müxtəlif zamanlarda müxtəlif ölkə, dövlət və cəmiyyətlərdə qadın məsələsinə, onun yaşam tərzinə nəzər yetirək.

Belə ki, qədim Yunanıstanda qadınların vəziyyəti bütövlüklə yunan tarixinin müxtəlif mərhələləri ilə bağlıdır. Qadının cəmiyyətdəki rolu daima elmi təfəkkürün diqqətini cəlb edib. Tarix, fəlsəfə, təbiət elmləri, hüquq, dində tez-tez bir-birinə əks fikirlər söylənilib, problem müxtəlif cür həllini tapıb. Məsələn, 1400 il bundan əvvəl Makon kilsə məclisi (kilsənin ali xristian ruhaniləri) rəsmi olaraq belə bir məsələyə baxmışdır. Qadının ruhu varmı? İştirak edənlərin təqribən yarısı bu suala mənfi cavab verib. Xristian kilsə məclisi cəmi bir səs çoxluğu ilə qərara gəlmişdi ki, aşağı məxluq olsa da qadında nə isə ruha oxşar bir şey var. Bu kimi baxış onun nəticəsidir ki, minilliklər boyu qadına öz intellektini üzə çıxarmağa imkan verilməmişdi.

Böyük İsgəndərin qələbə yürüşləri bütün dünya tarixində dəyişikliyə səbəb oldu. Bu dəyişiklik köhnəliyi, öz dövrünü keçirmiş hər nə vardısı, hamısını süpürüb atdı və müxtəlif qitələrdə yaşayan xalqları, mədəniyyətləri bir-birinə bağladı. Bunun müqabilində ictimai-siyasi, fəlsəfi-dini həyatın bütün sahələrində yeni baxışlar özünə yol tapdı; bu həm də qadının ictimai vəziyyətinə də təsir etdi.

Qadının vəziyyətinin dəyişməsi nikaha yeni münasibəti formalaşdırdı. Makedoniyalı İsgəndərin tərbiyəçisi Aristotel (b.e.ə. 384-322-ci illər) qadına və nikaha baxışın dəyişməsinə vacib hesab etmişdir. Onun fikrincə, nikah yalnız nəsil artımı deyil, ümumi məsələlərin icrası üçün iki nəfərin ittifaqı deməkdir. Nikahın mənəvi əsası vardır. Əgər hər iki tərəf-ər və arvad mənəvi cəhətdən təmizdirlərsə, onların mahiyyəti nə qədər

müxtəlif olarsa da, hər ikisinin öz yaxşı cəhəti olur. Aristotel belə hesab edirdi ki, mənəviyyatın təmiz olması üçün insan mütləq valideynlərə hörmət etməli, dostluqda və nikahda sədaqətli olmalıdır. Aristotel «Siyasət» əsərində kişi və qadın arasında münasibətdə kişiyə üstünlük verir. Kişinin hökmranlıq, qadının itaətkarlıq etdiyini göstərir.

Xristianlıqda qadına münasibəti dəqiqləşdirmək üçün xristianlığın yarandığı dövrə müraciət etmək lazımdır. Xristianlığın yaranması və inkişafı bir çox ölkə və xalqların ictimai – siyasi, sosial və mədəni həyatının bütün sahələrində dönüş sayılan ellin dövrünə təsadüf etmişdir. Ellin mədəniyyətinin inkişafı sayəsində ictimai fikir və dinin bütün sahələrində yeni elmi görüşlər özünə yol açdı ki, bu, qadının da ictimai vəziyyətinə təsir göstərdi. Ellinizm coğrafi üfüqi genişləndirdi, eyni zamanda insan düşüncəsi də genişləndi və həyat haqqında yeni humanist təsəvvür yarandı. Yunan dramaturqu Manandr (eramızdan əvvəl IV-III əsrlər) etik monoteizm ruhunda ellinist humanizmi prinsipini formalaşdırdı. “Allah hamı üçün birdir - azad insan üçün də, qul üçün də”. O həm də başqa məşhur frazanın müəllifidir: “İnsan insan

Başar tarixində insanın yarandığı zamandan qadın məsələsi cəmiyyətləri, dövlətləri, dinləri düşündürüb. Qadın məsələsi dövlət qanunlarında, müxtəlif dini istiqamətlərdə müasir elmi mübahisələrdə də öz əksini tapmışdır. Qadın məsələsi hətta bu gün – XXI əsrdə də öz tam həllini hələ də müəyyən dərəcədə tapmayıb.

olanda nə gözəl məxluqdur”. Manandr bu anlayışa eyni səviyyədə həm kişini, həm də qadını daxil edir. O, insanların zəifliyini tənqid edir, qadını dərinəndən anlayır.

Stoisizm fəlsəfi məktəbinin nümayəndəsi qadın, yaxud kişi, azad insan, yaxud qul, yunan yaxud barbar olmasından asılı olmayaraq bütün insanların mənəvi bərabərliyindən danışdı. Filosof, tarixçi və yazıçı Plutarx hesab edirdi ki, nikahda qarşılıqlı meyl çox vacibdir. O deyirdi ki, “nikahda sevmək, sevilmək daha böyük xoşbəxtlikdir”.

Ellinizm dövründə qadın emansipasiyası qədim dövrün görmədiyi və Xristianlıq dövrü cəmiyyətinin hələ uzun müddət çata bilməyəcəyi səviyyəyə çatdı. Qadın ciddi təcrid edilmiş ev aləmindən azad olaraq, artıq cəmiyyətdə görünməyə imkan tapmışdı. O vaxta qədər yalnız kişilərin məşğul olduğu fəlsəfə ilə artıq qadınlar da məşğul olmağa başlamışdı. Pifaqorçu xanım Feona yeni azad fikir ifadə etdi. Digər bir pifaqorçu xanım, tanınmış bir riyaziyyatçının qızı Hipatiya (eramızın 4-cü əsri) riyaziyyat, fəlsəfə

öyrədilən məktəbə başçılıq edir, kitablar yazırdı. Fanat xristianlar onu öldürərək məktəbini yandırdı.

Təhsil almaq imkanına malik olduqlarına görə ellinizm dövrünün qadınları artıq yeniləşmiş və bütün yeniliklərə çox marağı olan cəmiyyətdə böyüyürdülər. Onlar bəzən hakimiyyət uğrunda siyasi mübarizəyə də qoşulurdular. Lakin emansipasiya sahəsində uğur qazanmaq cəhdləri, hədsiz şöhrətpərəstlik dağıdıcı qüvvələrə yol açdı. O dövrün hökmdar qadınlarından bəziləri faydalı fəaliyyət göstərsələr də, digərləri öz ehtirasları naminə ölkəsinin əmin-amanlığını qurban verirdilər. Arsinoya dövründə ellinizm, ümumdünya tarixi hadisə kimi siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni sahələrdə ən yüksək zirvəsinə çatmışdı. Sonralar daxili çəkişmələr nəticəsində ellin dövləti tənəzzülə uğradı. Roma istilaları ellinizmə son qoydu.

Romada azadlıq və müstəqillik ilə müqayisədə ailə məkanını nə qədər məhdud olsa da, onun mudafəsi bir çox qadınlar üçün daha vacib idi. Qadınların köməyi ilə nikah haqqında qanunlara edilən əlavələr, sonda Roma qadınlarının bütün arzularının yerinə yetirilməsinə imkan yaratdı, bunun isə gələcəkdə böyük nəticələri oldu.

B.e.ə. III əsrin sonunda Romada qadınlar bu və ya digər səviyyədə nəzarət altından çıxaraq, müəyyən azadlıq əldə etdilər. Kişilər bundan şikayət edirdilər. Qədim Romada cəmiyyətin inkişafı elə bir mərhələyə çatmışdı ki, qadınlar öz hərəkətlərində yüksək sərbəstliyə yol verirdilər. Romada yeni dinlər möminliyə xüsusi əhəmiyyət verirdi. Xristian təliminin davamçıları arasında bu dini həmişə az tənqid edən və bu dinə daha çox sədaqət göstərənlər qadınlar olublar.

....ardı gələn sayımızda.

“Bizim Ailə” ziyarətdə

Mirzəyeva Gülnisə Mirzəbala qızı 1926-cı il 9 may tarixində anadan olub. 48 il dövlət xəstəxanasında akuşerka kimi çalışıb. Əmək veteranıdır. İki övlad dünyaya gətirib. Oğlu 20 yanvar hadisələri zamanı həlak olub, qızı isə sağalmaz xəstəlik nəticəsində dünyasını dəyişib. Gülnisə nənənin həm oğlan, həm də qız nəvələri olsa da hazırda tək yaşayır. Nəvələri onu unudub, heç axtarmırlar. Onun nə gedəni, nə də gələni var. İndi onun ən yaxın dostları pişikləridir. Onlarla söhbət edir, dərini və çörəyini bölüşür. 87 yaşlı Gülnisə nənə bir sıra xəstəliklərdən əziyyət çəkir. Əsasən də qan təzyiqi və kəskin baş ağrıları onu çox incidir. Nə qədər çətin də olsa namazlarından, ibadətlərindən uzaqlaşmayan Gülnisə nənənin dilindən Allah kəlamı düşmür. Allah sənə kömək olsun, ay Gülnisə nənə.

Gülnisə nənə o qədər gülərüzlü, şirindilli, qonaqpərvərdir ki, onu ziyarətimiz zamanı ondan ayrılmaq istəmirdik. Onun maddi və mənəvi köməyə ehtiyacı var. Allah rizası üçün ona yardım etmək istəyənlər aşağıdakı ünvanda onu ziyarət edə bilərlər.

Bakı şəhəri, Yasamal rayonu
A. Abbasov küç., ev 18
Tel: (+994 12) 538-52-28

Qurban Bayramı

Lüğəvi mənası yaxınlaşmaq, Allaha yaxınlaşmağa vəsilə olan şey mənalarına gələn qurban, dini bir termin olaraq, ibadət məqsədilə, müəyyən şərtləri daşıyan heyvanı, qurban bayramı günlərində üsuluna uyğun olaraq kəsməyi və bu məqsədlə kəsilən heyvanı ifadə edir.

Ağıllı, azad və dini ölçülərə görə zəngin sayılan mömin, ilahi razılığı qazanmaq məqsədiylə qurban kəsir. Beləcə, həm maddi vəziyyəti qeyri-kafi olub qurban kəsməyənlərə bir şəkildə kömək etmiş olur, həm də Cənabı-Haqqa yaxınlaşmış olur. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.), zəngin olduğu halda qurban kəsməyənlər müsəlmanlar haqqında çox ağır danışaraq: *“Onlar bizim musallamıza belə yaxınlaşmasınlar!”* demişdir. Bu səbəblə varlıqlı müsəlmanlar qurbanlarını kəsməli, bəzi bəhanələrlə bu əhəmiyyətli ibadəti tərk etməməlidirlər.

Qurban ibadəti, İslam cəmiyyətinin şüarı sayılan ibadətlərdən biri olaraq əsrlərdən bəri davam edir. Bundan başqa qurban, bir müsəlmanın lazım olduğunda bütün varlığını Allah yolunda fəda etməyə hazır olduğunun da bir nişanəsidir.

Qurban Bayramı Biz müsəlmanlar tərəfindən hicri Təqvimə görə Zilhicce ayının

onuncu günündən etibarən dörd gün boyunca qeyd olunan bir dini bayramdır.

Qurban Niyə Kəsilir?

İslami qaynaqlara görə, İbrahim Peyğəmbərin yoldaşının sonsuz olması səbəbi ilə uşağı olmayınca Allaha yalvarır, dua edir. Daha sonra oğlu İsmayıl dünyaya gəlir.

Uşaq bir az böyüdüyündə, İbrahim peyğəmbər yuxusunda onu qurban etməsi lazım olduğunu görür. Oğluna “Əziz balam, mən yuxumda gördüm ki, səni qurban kəsirəm.

Düşün, nə deyərsən? deyir. O da, atacan, əmr olunduğun şeyi et. İnşallah, mənim səbirlilərdən olduğumu görəcəksən!”

Peyğəmbərlərin yuxuları normal insanların yuxularından fərqli olduğundan bu bir əmr olaraq qəbul edilmiş və İbrahim peyğəmbər oğlunu qurban etməyə aparmışdır.

Ancaq Allahın əmri ilə bıçaq uşağı kəsmir. Bu əsnada Cəbrayıl qucağında bir qoç ilə gəlir. Bu imtahan müvəffəqiyyətlə bitdikdən sonra bütün müsəlman aləmində Zilhicce ayının 10-cu günü eyni şəkildə qurban kəsilərək qeyd olunan bayram olmuşdur.

Qurban Edilə Bilən Heyvanlar

Qoyun və keçi (bir yaşını bitirmiş olmaldır və ya yeddi-səkkiz aylıq olduğu halda, bir yaşını bitirmiş kimi kök olmalıdır), mal-

qara (iki yaşını bitirmiş olmalıdır), camış (iki yaşını bitirmiş olmalıdır), dəvə (beş yaşını bitirmiş olmalıdır).

Bir qoyun və ya bir keçi yalnız bir nəfərin adına qurban ola bilər. Bir dəvə və ya mal-qara isə bir ilə yeddi adamın arasında ola bilər. Ancaq bu təqdirdə iştirak edənlərdən hər biri müsəlman olmalı, hər biri heyvanın yeddidə birinə malik olmalı və Allah rızası üçün qurban kəsəcək bir niyyət daşımalıdırlar.

Qurbanlıq heyvanın iki və ya bir gözünün kor olması, dişlərinin çoxunun düşmüş olması, qulaqlarının kəsilmiş olması, buynuzlarından birinin və ya hər ikisinin kökündən qırılmış olması, qulaq və quyruğunun yarısından çoxunun qopmuş olması, yaradılışda qulaqları və ya quyruğunun olmaması, sümükləri içində iliqli qalmamış dərəcədə zəif olması, kəsilməyə yerə gedə bilməyəcək qədər topal və ya xəstə olması kimi qüsurlar belə bir heyvandan qurban olmayacağını göstərir, yəni belə qüsurlu heyvanlardan qətiyyənlər qurban olmaz.

Qurban Necə Kəsilir?

Qurban, bayramın ilk üç günündə də kəsilə bilər, ancaq ilk günündə kəsilməsi daha fəzilətlidir. Əlindən gəlirsə sahibi kəsməlidir. Əks halda bir müsəlman qardaşına kəsdirməlidir. Qurban, kəsilməyə qibləyə doğru yatırılır, **“Allahım! Bu, Səndəndir və Sənəndir”** dedikdən sonra: **“Mən, həqiqətən, bir muvəhhid olaraq, üzümü, o göyləri və yeri yaratmış olan Allaha çevirdim. Mən müşriklərdən deyiləm”** (əl-Ənam, 6/79) və **“Namazım da, ibadətım də, həyatım və ölümüm, ələmlərin Rəbbi olan Allah üçündür”** (əl-Ənam, 6/162) ayələri oxunur və **“Bismilləhir Rahmənir Rahim və Allahu Əkbər”** deyərək qurban kəsilir. Az əvvəl tərcümələri verilən ayələri bilməyənlərin səmimi ürəklə Allaha yönəlmiş olaraq təmiz bir niyyətlə **“Bismilləh, Allahu Əkbər”** demələri də kafidir.

Bir müsəlman səmimiyyətlə qurbanını kəssə qiyamət günündə bunun qarşılığını qat-qat görəcek. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) bu

mövzuda belə buyurmuşdur: *“İnsanoğlu Allah nəzdində, qurban günündə qurban kəsəndən daha sevimli bir iş işləməmişdir. O qurban; qiyamət günündə buynuzları, dərisi və dırnaqları ilə gəlir. Qurban qanının Allah nəzdində böyük etibarı vardır. Qan axıb yerə düşmədən qurban qəbula keçər. Qurbanı təmiz və xalis bir qəlblə Allaha təqdim edin”* (ət-Tac, III, 209, Tirmizi).

Qurbanın Hikməti

Cəmiyyətdə zənginlər və orta hallı insanlar arasında, aylarla ət üzünü görməyən yarı ac yarı tox gəzib vəziyyətlərini gizlədən şərəfli, şəxsiyyətli yoxsullar vardır. Belə şəxsiyyətli insanlar üçün Qurban Bayramı Allah Təalanın bir ziyafətidir. Bu ilahi ziyafətlə yoxsulların da könülləri alınmış olur. Bu da ictimai ədalətin yayılmasında və insanlarımız arasın-

Cəmiyyətdə zənginlər və orta hallı insanlar arasında, aylarla ət üzünü görməyən yarı ac yarı tox gəzib vəziyyətlərini gizlədən şərəfli, şəxsiyyətli yoxsullar vardır. Belə şəxsiyyətli insanlar üçün Qurban Bayramı Allah Təalanın bir ziyafətidir. Bu ilahi ziyafətlə yoxsulların da könülləri alınmış olur.

dakı sevgi əlaqələrinin güclənməsində müstəsna rol oynayır.

Bu gün, bütün Müsəlmanların ürəyi; dostluq, qardaşlıq, sevgi, hörmət, köməksevərlik və həmrəylik duyğuları ilə dopdoludur. Bu gün, nifrətlər əriyəcək, kinlər yox olacaq, düşmənliklər, incikliklər sona çatacaq. Anataların, qohum və dostların, qonşu və iş yoldaşlarının Bayramları təbrik ediləcək...

Dua edək ki, Uca Allahın razılığını qazanmaq üçün axıdılan qurban qanları, insanlarımızın ürəklərindən küskünlükləri, inciklikləri alıb götürsün! Yerinə sevgi çiçəkləri əksin! Nəcə də xoşbəxtdir o insanlar ki, qurbanlarla birlikdə ürəklərindəki kini də qurban edərək ruhlarını təmizləyirlər!

Bəyişova Lalə: İslam dinini dərindən öyrənməyim, namaz qılmağım mənim həyatımda əsaslı dəyişikliyə səbəb oldu. Bəzən səbirsiz, bəzən üsyankar olurdumsa indi daha təmkinliyəm və Rəbbimə daha çox şükr edirəm.

B. Ailə: *Lalə xanım zəhmət olmasa oxucularımıza özünüzü təqdim edin.*

L. Bəyişova: 1982-ci ilin iyul ayının 5-də Beyləqanda anadan olmuşam. 2 sayılı orta məktəbdə təhsil almışam. Anadan gəlmə irsi xəstəlik ilə əlaqədar olaraq gözüüm uşaqlıqdan çox zəif görürdü. Gözlərim zəif görse də oxumağı çox sevirdim. Çox kitab oxuduqca gözlərim sonradan daha çox zəiflədi. Və hazırda demək olar görmürəm. Sadəcə işığı hiss edirəm. İrsi xəstəlik olduğu üçün tam müalicəsi də mümkün deyil. Bir neçə il əvvəl gözüüm mirvari suyu yığışırdı. Vəziyyətim bir az daha ağırlaşdı. Allah yaxşı insanlardan razı

olsun. Əziz Mahmud Hüdai Vəqfinin rəhbəri, xeyirsevər Osman Nuri Topbaşın maddi dəstəyi ilə Türkiyədə əməliyyat olundum. Bir az daha yaxşı görməyə başladım.

B. Ailə: *Lalə xanım təhsil almağın haqqında sizinlə söhbət etmək istərdik. Bu haqda bizə nə deyə bilərsiniz?*

L. Bəyişova: Məktəbi bitirdikdən sonra ali məktəbə sənədlərimi verdim. Amma qəbul imtahanı zamanı görmə problemimdən dolayı vaxtında yazıb bitirə bilmədim və bu səbəbdən də Universitetə daxil olmadım. Bundan sonra 7 il evdə oturdum. Bu illər mənim üçün asan keçmədi. Bəzən əsəbləşir, bəzən də səbirsiz olurdum. 7 ildən sonra rayonumuzdan olan bir qız Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi Şəbnəm mədrəsəsinin məzununu olub geri qayıdarkən mənə bura haqqında məlumat verdi. Burda görməyən xanımlara Qurani-Kərim öyrədən Aişə müəllim haqqında danışdı. Və ondan Qurani öyrənə biləcəyimi dedi. Mən də Qurani-Kərim öyrənərək təhsilimi artırıb, insanlara daha faydalı olmaq məqsədi ilə mədrəsəyə gəldim. Burada sanki həyatıma yeni səhifə açıldı. Şəbnəm mədrəsəsi mənim yeni ailəmə çevrildi. Burda tanış olduğum bacılar ən az doğmalarım qədər mənə qayğı göstərdilər. Xüsusən də Aişə müəllimə sağolsun mənə çox köməklik göstərdi. Mənə həm islam dininin qayda qanunlarını, həm də Qurani-Kərim oxumağı öyrətdi. Əvvəllər İslam dini haqqında demək olar ki, məlumatım yox idi, yəni çox az bilgilim var idi. Namaz qılmağı da

burda öyrəndim. Və bundan sonra da bütün həyatım, düşüncə tərzim, insanlara münasibətim əsaslı şəkildə dəyişdi.

B. Ailə: *Təhsil almaq həyatınızda nələri dəyişdirdi?*

L. Bəyışova: Mən Şəbnəm mədrəsəsində təhsillərin ən gözəlinə yiyələndim. Yəni Qurani-Kərim oxumağı və İslam dininin düzgün qayda-qanunlarını öyrəndim. Və mən ömürlük sənətə yiyələndim. Hazırda Şəbnəm mədrəsəsində Qurani Kərim və təcvid dərsi keçirəm. Aişə müəllimin mənə öyrətdiklərini indi mən də tələbələrime öyrətməyə çalışıram. 3 il tələbə olmuşam iki ilə yaxındır müəllim kimi çalışıram. İki tələbəm olub, indi yeni tələbələrimi gözləyirəm. Daha çox insanlara dərs keçib, öyrəndiklərimi onlara da çatdırmaq istəyirəm. Mədrəsə ilə yanaşı rayonumuzda da Qurani Kərim dərsləri keçirəm. Xanımlara Qurani-Kərimi öyrənməkdə yardım edirəm.

Ümumiyyətlə İslam dinini dərinədən öyrənməyim, namaz qılmağım mənim həyatımda əsaslı dəyişikliyə səbəb oldu. Bəzən səbirsiz, bəzən üsyankar olurdumsa indi daha təmkinli və Rəbbimə daha çox şükr edirəm. Bura gələndən iki ay sonra öz istəyimlə, hicabın dəyərini anlayaraq örtündüm. Bu da mənim ruhumu daha da rahatlatdı.

B. Ailə: Gözünüzlə bağlı problemlər sizi ruhən incidirmi?

L. Bəyışova: Həyatımdan, Allahımdan çox razıyam. Allah heç kəsə çəkə bilməyəcəyi yükü yükləməz. ONA sonsuz şükrələr olsun. Bəzən deyirəm bəlkə də gözüüm zəif olmasa idi, mən dini tədrislə məşğul olmazdım, başqa bir faydasız işlə məşğul olardım. Allah Təalanın mənə lütfüdür ki, mən bu gün Qurani-Kərim tədris edirəm. Bu mənim ruhumu və qəlbimi rahatladır.

Gözümüzlə bağlı problemlərimi də özümə dərd hesab etmirəm. Hər kəs kimi mənim də xətlərim var, günahlarıma kəffərədir inşallah.

Olur, bəzi məqamlarda görə bilməməyim təsir etsə də Allahın izni ilə səbr etməyə çalışıram. Mükafatımı da Ondan gözləyirəm. Hər bir insan başqa cür imtahan olunur. Bu da mənim imtahanımdır.

B. Ailə: *Oxucularımıza və bizlərə dəmək istədiyiniz bir söz varmı?*

L. Bəyışova: Mən sonda bizim kimi görməyən insanlara dinimizi və Qurani Kərimi ən gözəl şəkildə öyrətdiklərinə görə Şəbnəm mədrəsəsinə, bura xüsusi qayğı göstərən Şeyxülislam Allahşükür Paşazadəyə və mədrəsənin rəhbərliyinə və bütün müəllimlərimizə təşəkkür edirəm. Allah Təala hər birindən razı olsun.

Görməyən bacı və qardaşlarımıza demək istərdim ki, daim dua etsinlər, üsyankar olmasınlar, Allahdan səbr diləsinlər. Allah imanımızı əlimizdən almasın...

Sizlərə də işlərinizdə uğurlar arzu edirəm. Allah Təala işlərinizdə müvəffəqiyyət nəsib etsin. Jurnalınızın fəaliyyəti uzunömürlü olsun.

B. Ailə: *Lalə xanım bizə vaxtınızı ayırır, səmimi söhbət etdiyiniz üçün sizə təşəkkür edirik.*

Allah heç kəsə çəkə bilməyəcəyi yükü yükləməz. ONA sonsuz şükrələr olsun. Bəzən deyirəm bəlkə də gözüüm zəif olmasa idi, mən dini tədrislə məşğul olmazdım, başqa bir faydasız işlə məşğul olardım. Allah Təalanın mənə lütfüdür ki, mən bu gün Qurani-Kərim tədris edirəm. Bu mənim ruhumu və qəlbimi rahatladır.

Ata-Ana Haqqı

Əbdürrəhman Cami -quddisə sirruh- deyir ki:

“Mən anamı necə sevməyim ki, o məni bir müddət cismində, uzun bir zaman qucağında, ölənə qədər də ürəyinin şəfqət guşəsində daşımışdır. Ona hörmətsizlik etməkdən daha pis bir şey ola bilərmi?!”

Qul haqları içində ən mühüm olanı ata-ana haqqıdır. Allah və Rəsuluna itaətdən sonra ata-anaya itaət gəlir. Çünki ata-anamız dünyaya gəlməimizin səbəbkarı və vəlinəmətimizdir. Maddi və mənəvi həyatımızı inşa edən müstəsna şəxsiyyət memarlarımızdır. Bu səbəbdən onların üzərimizdəki haqları saymaqla qurtarmaya-çaq qədər çoxdur.

Abdullah bin Məsud (r.a.) belə demişdir:

“Rəsulullah (s.ə.s.)-dən soruşdum:

«-Allahın ən çox bəyəndiyi əməl hansıdır?»

«-Vaxtında qılınan namazdır» -buyurdu.

«- Sonra hansı ibadət gəlir?» -dedim.

«- Ana və ataya yaxşılıq və itaət etmək» -buyurdu.

«-Daha sonra hansı gəlir?» -deyə soruşdum.

«-Allah yolunda cihad etmək» -buyurdu”. (Buxari, Məvaqit 5, Cihad 1; Müslim, İman 137-139)

Allah-Təala öz razılığını ata-ananın razılığına bağlamışdır. Bu həqiqəti Rəsulul-

lah (s.ə.s.) belə xəbər verir:

“Allah-Təalanın razılığı ana və atanı razı salaraq əldə edilir. Allah-Təalanın qəzəbi də ana və atanı qəzəbləndirmək surətiylə cəlb edilir”. (Tirmizi, Birr, 3/1899)

Rəsulullahın bu duası bir mömin üçün necə də böyük bir bərəkət və siləsidir:

“Ana-atasına yaxşılıq edən nə xoşbəxtidir! Allah-Təala onun ömrünü uzun etsin!”

(Heysəmi, VIII, 137)

Həyatın fırtınalarında bizə bir toz qonmasın deyə bütün varlığını səfərbər etmiş olan ana və atamızın haqqını ödəyə bilməmiş mümkündürmü? Hədisi-şərifdə bu həqiqətə belə bir təşbehlə diqqət çəkil-məkdədir:

“Heç bir övlad atasının haqqını ödəyə bilməz. Əgər onu kölə olaraq tapar və satın alıb azad edərsə, atalıq haqqını (ancaq o zaman) ödəyə bilmiş olar”. (Müslim, İtq, 25; Əbu Davud, Ədəb, 119-120; Tirmizi, Birr, 8/1906)

Mövlana həzrətləri də bu xüsusa belə buyurur:

“Ana haqqına diqqət yetir! Onu başında tac et! Çünki analar doğum sancısı çəkməsəydilər, uşaqlar dünyaya gəlməyə yol tapa bilməzdilər.”

Bu səbəblə müsəlman bir gənc Allah və Rəsuluna itaətdən sonra ata-anasına qarşı

hörmət, itaət və gərəkli xidmətlərlə mü-kəlləfdir. Əgər uzaq bir yerdə yaşayırsa, ata-anasını ziyarət edib könüllərini almalı, dualarını istəməlidir. Onlara xidmət etmək, gözəl söz söyləyib qulluq etmək övladların ən böyük vəfa borcudur. Xüsusilə yaşlılıq dövrlərində buna çox diqqət yetirmək lazımdır. Uca Rəbbimiz onlara qarşı ən kiçik bir narazılıq göstərməyə belə icazə verməmişdir.

Allah dostu Bəhaəddin Nəqşibənd həzrətləri:

“Mənim qəbrimi ziyarət etmək istəyən əvvəlcə anamın qəbrini ziyarət etsin” demiş və bununla aldığı mənəvi tərbiyənin ilk memarına işarə etmişdir.

Ata-anaya xidmət göstərmək çox fəzilətli bir əməldir. Bu fürsəti qiymətləndirə bilməyən kəslər böyük bir itki içindədirlər. Necə ki, Allah Rəsulu (s.ə.s.) mühüm bir xəbərdarlıq mahiyyətində belə buyurmuşdur:

“Ana və atasına və ya onlardan yalnız birinə yaşlılıq günlərində yetişib cənnətə girə bilməyən kimsə pərişan olsun, pərişan olsun, pərişan olsun!” (Müslim, Birr, 9, 10)

Ata-ana qeyri-müsəlman da olsa, Allah-Təala onlarla yaxşı dolanmağı, istəklərini yerinə yetirib könüllərini xoş etməyi əmr edir. Ancaq Allaha üsyan sayılacaq xüsuslar bundan müstəsna[1]

Həzrət Əbu Bəkrin qızı Əsma (r. anhö) belə nəql edir:

“İslamı qəbul etməmiş olan anam, ziyarətimə gəlmişdi. Peyğəmbərimizin fikrini öyrənmək üçün:

«-Anam mənimçün darıxıb yanıma gəlib. Onunla yaxşı rəftar edimmi?» -deyə soruşdum. Rəsulullah (s.ə.s.):

«- *Bəli, ananla yaxşı rəftar et!*» buyurdu. (Buxari, Hədiyyə 29, Ədəb 7-8; Müslim, Zəkat, 50)

Bunu unutmamaq lazımdır ki, adam ata-anasıyla necə rəftar etsə, övladlarından da eyni rəftarı görər. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.):

“...Atalarınıza yaxşılıq edin ki, uşaq-

lارınız da sizə yaxşılıq etsinlər...” buyurmuşdur. (Hakim, IV, 170/7258)

Ata-anasına qarşı pislik edən və onları incidəcək şəkildə davranan gənclərin yaşlandıqda öz övladları tərəfindən eyni rəftara məruz qaldığı, ən çox rast gəlinən bir ibrət mənzərəsidir.

“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və valideynlərə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalığın ən düşkün çağına yetərsə, onlara: “Uf!” belə demə, üstlərinə qışqırıb acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış!”

Həzrət Aişə belə nəql edir:

“Rəsulullahın yanına bir nəfər gəlmişdi. Yanında da yaşlı bir adam vardı. Allah Rəsulu (s.ə.s.):

«-*Ey filankəs! Yanındakı kimdir?*» deyərək soruşdu. O adam:

«-Atamdır», cavabını verdi. Bunun üzərinə Aləmlərin Fəxri bu xəbərdarlığı etdi:

«-*Ondan qabaqda getmə, ondan əvvəl oturma, onu adıyla çağırma və ona söydürmə!*» (Heysəmi, VIII, 137)

Xülasə, cənnətin yolu ata-ananın razılığından keçir. Allah-Təala cənnəti əməli-saleh anaların ayaqları altına sərməmiş, atanı da cənnətin əsas qapısı etmişdir. Artıq istəyən onları razı salsın, istəyən də incidib

Qul haqları içində ən mühüm olanı ata-ana haqqıdır. Allah və Rəsuluna itaətdən sonra ata-anaya itaət gəlir. Çünki ata-anamız dünyaya gəlməimizin səbəbkarı və vəlinəmətimizdir. Maddi və mənəvi həyatımızı inşa edən müstəsna şəxsiyyət memarlarımızdır. Bu səbəbdən onların üzərimizdəki haqları saymaqla qurtarmayacaq qədər çoxdur.

könüllərinə dəysin!..

“Ey iman gətirənlər! Özünü və əhli-əyalınızı elə bir oddan qoruyun ki, onun yanacağı insanlar və daşlardır”.(ət-Təhrim, 6)

“Hamınız çobansınız və hamınız güddüklərinizdən məsulsunuz... Kişi ailəsinin çobanıdır və sürüsündən məsuldur. Qadın ərinin evinin çobanıdır və sürüsündən məsuldur”. (Buxari, Vəsayə, 9; Müslim, İmarə, 20)

Ailə Haqqı

Atanın, ananın və uşaqların bir-birləri üzərində haqları vardır.

Ata xanımını və uşaqlarını ən gözəl şəkildə tərbiyə edib ehtiyaclarını halaldan təmin edərək onları axirətə hazırlamalıdır.

Ana ərinə qarşı vəzifələrində həssas davranmalı, evinə və uşaqlarına sahib çıxmalıdır. “Yuvanı quran dişi quşdur” zərbi-məsəlinin gərəyincə qənaətkar olmalı, israfdan qaçınmalı və hər xüsusda fərasətlə hərəkət etməlidir.

Ata-ana uşaqlarına qarşı ədalətli davranmalı, ayrı-seçkilik etməməlidir. Onların ən mühüm vəzifəsi ailə fərdlərinə

İslami tərbiyə vermək və onların əbədi səadəti qazanmaları üçün çalışmaqdır. Bunun üçün də ilk növbədə zəruri olan dini bilikləri öyrətməlidirlər. Daha sonra seçəcəkləri münasib bir peşəylə əlaqəli bilik və təcrübə əldə etmələrinə kömək etməlidirlər.

Rəsulullah (s.ə.s.)-dən:

“Ey Allahın Rəsulu! Bizim uşaqlar üzərində haqqımız olduğu kimi onların da bizim üzərimizdə haqları varmı?” deyə soruşulduqda belə buyurmuşdur:

“Uşağın, atası üzərindəki haqqı; atasının ona yazı yazmağı, üzməyi, atıcılığı öyrətməsi və ona halaldan başqa ruzi yedirməməsidir”. (Beyhəqi, Şuab, VI, 401; Əli əl-Müttəqi, XVI, 443)

Bu mövzuda başqa hədislər də var:

“Uşağın ata üzərindəki haqqı ona gözəl bir ad qoyması, zamanı gəldikdə evləndirməsi və ona yazı yazmağı öyrətməsidir”. (Əli əl-Müttəqi, XVI, 417)

“...Həyatda hörmətə layiq bir yer qazandırması və ona gözəl tərbiyə verməsidir”. (Beyhəqi, Şuab, VI, 401-402)

Dini və uxrəvi haqlardan sonra dünyəvi ehtiyaclar gəlir.

Müaviyə bin Haydə (r.a.) belə nəql edir:

“-Ya Rəsulullah! Qadınlarımızın bizim üzərimizdəki haqqı nədir?” deyə soruşdum. Allah Rəsulu belə buyurdu:

“Yediyiniz kimi yedirmək, geydiyiniz səviyyədə geydirmək, üzlərinə vurmamaq, etdikləri işin və özlərinin (sima və ədəb baxımından) çirkin olduğunu söyləməmək, onlara bəddua və təhqir etməmək...”. (Əbu Davud, Nikah, 40-41/2142; İbn Macə, Nikah, 3)

Havlə binti Hakim (r.anhə) gözəl geyinən qadın idi. Bir gün üst-başı dağınıq halda Həzrət Aişənin yanına gəldi. Aişə anamız:

“-Bu nə haldır?” deyə soruşdu. O da:

“-Ərim gecələri namaz qılır, gündüzləri də orucly keçirir, mənimlə heç maraqlanmır”, dedi.

Bu zaman Rəsulullah (s.ə.s.) içəri girdi. Həzrət Aişə (r.anhə) vəziyyəti Ona xəbər verdi. Bunun üzərinə Rəsulullah (s.ə.s.) Havlənin əri Osmanla görüşərək:

“-Osman, bizə ruhbanlıq əmr edilmədi. Mən sənin üçün ən gözəl bir nümunə deyiləmmi? Vallah sizin Allahdan ən çox qorxanınız və Onun əmrlərinə ən çox riayət edəniniz mənəm”, buyurdu. (Əhməd, VI, 226; İbn Həcər, əl-İsabə, IV, 291)

Yenə Allah Rəsulu (s.ə.s.) ailənin ruzisini təmin üçün görülən işin ibadət və infaq yerinə keçəcəyini bəyan etmişdir.

Ailə fərdləri fitrətlərinə və vəziyyətlərinə görə vəzifə bölgüsündə iştirak etməlidirlər. Rəsulullah (s.ə.s.) ailə içində işləri bölərkən qızı Həzrət Fatiməyə ev işlərini, kürəkəni Həzrət Əliyə də çöldə görülməli işləri tövsiyə etmişdir.

Evin böyüyü xanımından xəbərsiz uzaq səfərlərə çıxmamalıdır. Həmçinin xəbərsiz və kim olduğunu bilmədiyi yad adamları evə qonaq gətirməməlidir. Xanımından İslamın qoyduğu ölçülərin xaricində naməhrəmlərin qarşısına çıxmasını və onlara xidmət etməsini istəməməlidir. Ailəsinə mümkün mərtəbə qadın-kişi qarışıq olan yerlərdən uzaq tutmalıdır.

Atanın əsas vəzifələrindən biri də ailə fərdlərinə qarşı gözəl əxlaq sahibi olması və xoş rəftar etməsidir.

Allah Rəsulu (s.ə.s.) qadının vəzifələri haqda belə buyurur:

“Əməlisəlah qadın əri üzünə baxdığı zaman onu sevindirər, ərinin məşru istəklərini yerinə yetirər və onun olmadığı yerdə həm malını, həm də namusunu mühafizə edər”. (İbn Macə, Nikah, 5)

“Əri özündən məmnun olduğu halda ölən qadın, cənnətə girər”. (Tirmizi, Rada, 10/1161; İbn Macə, Nikah, 4)

Ailə fərdləri nəfsin, şeytanın və ətrafdakı pis niyyətli kəslərin hiylə və tələblərinə qarşı oyanıq olmalı və daim Allaha sığınmalıdırlar. Çünki bunlar ən

Ata-ana uşaqlarına qarşı ədalətli davranmalı, ayrı-seçkilik etməməlidir. Onların ən mühüm vəzifəsi ailə fərdlərinə İslami tərbiyə vermək və onların əbədi səadəti qazanmaları üçün çalışmaqdır. Bunun üçün də ilk növbədə zəruri olan dini bilikləri öyrətməlidirlər. Daha sonra seçəcəkləri münasib bir peşəylə əlaqəli bilik və təcrübə əldə etmələrinə kömək etməlidirlər.

müqəddəs bir müəssisə olan ailə yuvasını yıxmaq üçün əllərindən gələni edirlər. Ailəni yıxdıqda ümumi əxlaqı və dini yıxa biləcəklərini çox yaxşı bilirlər.

Rəsulullah (s.ə.s.) bu mühüm xüsusa belə diqqət çəkir:

“İblis taxtını dənizin üstündə qurar, oranı özünə mərkəz edər. Sonra əsgərlərini dünyanın hər tərəfinə göndərər. Ona ən yaxın və ən sevimli əsgər ən böyük fitnəni salandır. Əsgərlərindən biri gəlib:

«-Bu gün mən belə-belə etdim!» deyər. İblis:

«-Heç bir şey etməmişən!» qarşılığını verir. Bir başqası gələr:

«-Mən birinin yaxasından yapışdım və xanımla arasını vurana qədər əl çəkmədim», deyər. Bunun üzərinə İblis onu özünə yaxınlaşdırar, qucaqlayıb boyuna sarılar və:

«-Sən nə yaxşısan, nə gözəlsən!» deyər”. (Müslim, Münafiqin, 67)

Xülasə, ailə içində hər kəs vəzifələrinə diqqət yetirməli və bir-birinin haqqını qorumalıdır.

Hədisi-şərifdə buyurulur:

“Evlənin, boşanmayın!.. Çünki boşanma səbəbiylə Ərş titrəyər...” (Əli əl-Müttəqi, IX, 116/27874)

[1] Bax. Loğman, 15.

BÖYÜYƏNDƏ EVLƏNMƏYƏCƏYƏM!

On iki yaşlarında yaşıl gözlü, bir uşaq quran öyrənmək üçün gəldiyi yaz kursunda, bina-da yaşayan, ana istiliyi hiss etdiyi 50-60 yaşlarında ev xanımı olan xalanın yanına gedib dərdləşərdi. Bir gün mövzu ailə-sindən açılanda atasının öz anasından ayrıldığını və qardaşları olan ögey anasın-dan da ayrılmaq üzrə olduğunu söylədi. Xala bunun qarşılığında “balam sən ana-sız qaldın, qardaşların da atasız qalacaq” deyincə, uşağın günahsızlığı bir anda yox olub gözlərini nifrət bürüyərək “bu səbəbdən mən əsla evlənməyəcəyəm” sözləri ağzından töküldü. İçindəki nifrət-i atdıqdan sonra təkrar köhnə məsumlu-ğuna büründü.

Hər cütlüyün boşanması yetkinlərdən çox günahsız ürəklərdə təmir edilməyə-cək yaralar açmaqdadır. Ailəsi bədbəxt olan uşaqlar böyüyüncə özlərinin də eyni qədəri paylaşacaqlarını zənn edirlər və “heç olmazsa bizim balalarımız ağır çək-məsin” deyər düşünelər. Kiçik yaşlarında böyük qərarlar alırlar. Bu düşüncələrində bir azda olsa haqlılıq payı vardır. Araş-dırmalara görə ailəsində boşanma hadi-

sələrinə şahid olan uşaqların, yetkinlik həyatları boyunca daha çox problem ya-şadıqları; hətta, valideynləri boşanmış uşaqların, öz evliliklərinin də daha yüksək nisbətdə boşanmayla nəticələndiyi bildi-rilməkdədir. Həkimlərin bədəndəki xəstə orqanı əməliyyatla çıxarıb atdıqları ki-mi böyüyüncə başlarına gələcəkləri hiss edən uşaqlar da evlənməmək kimi qəti qərarlar alırlar.

Ana-atalar ailəsini mənzilə çatdırmağa çalışan şoferlərdir. Diqqətsiz bir şoferin qəza etməsi və canlarını özünə əmanət etdikləri insanları təhlükəyə atması an məsələsidir. Uşaqlarımızı qəzasız həyata hazırlaya bilmərik, əhəmiyyətli olan bu qəzaları ən az zərərlə sovuşdura bilmək-dir. Qazaxıstanda həm Kazaklar həm də Ruslar yıxılan uşağın yanına qaçıb qaldır-mazlar. Bunun səbəbi uşağın həyata özünə güvənərək başlamasını təmin etməkdir.

Uşaqlar ana və atalarının sanki fotoko-piya maşınlarıdır. Məsələn, bir ana, mətbəxdəki qarışqanı və ya hər hansı bir bö-cəyi görüncə “ay səni yaramaz, sənin nə işin var burada, gəl səni başqa bir yerə aparım” desə və kağızla onu götürsə və bu

hadisəni uşaq görsə sevgi və mərhəməti öyrənər. Amma ananın qarışqaya qışqırdığını, əsəbləşdiyini və intiqam alarcasına onu öldürdüyünü görsə uşaq bu dəfə şiddəti və əsəbiləşməyi öyrənər.

İnsanın ailəsi bu dünyadakı cənnətidir. Cənnət bağçasında sevgi və şəfqətlə böyüyən cənnət meyvələrinin qurduğu yuvalar da cənnət olar. Bunun əksinə davə və səs-küylərlə günləri keçən evlər cəhənnəm çuxuru da ola bilər. Cəhənnəm çuxurunda böyüyən balalar yetkinlik dövründə başqalarının həyatını da cəhənnəmə çevirə bilərlər.

Firon taxtını qorumaq üçün təxminən 980.000 körpəni öldürdü. Öldürülən körpələrin fani dünyaları bitdi amma axirətlərinə bir zərər gəlmədi. Ailələr balalarının gələcəyini düşünmədən yalnız bədəni ehtiyaclarını düşünüb ruhi ehtiyaclarını düşünməzsə onların həm dünyaya həm də axirətlərini məhv etmiş olar. Bəzən fironlardan da təhlükəli ola bilər.

Məskən; insanın yaşadığı yer, yəni evi deməkdir. Məskən "sekene" sözündən gəlir. Sekene - sakitlik deməkdir. Hüzur, dinclik olan yer deməkdir. Uşaqlar hüzuru, dincliyi, sakitliyi evdə tapa bilməzsə küçələrdə, internet kafələrdə axtarırlar.

Bir hökəmdar alimlərə, "mənə həyatı ən qısa halıyla izah edin" demiş. Alimlər bu sözlərlə ümumiləşdirmişlər: "Gəldilər, sevindilər, kədərləndilər və öldülər". Uşaqlarımızın bu dünyaya gəlişləriylə sevindik. Ana-ata olaraq onları sevindirək ki, məskən tutduqları evləri cənnət bağçası olsun və başqa yerləri məskən tutmadan həyata hüzurlu məskənlərində son versinlər ki, həyatın dadı olsun.

Həz. Məryəmin gözəl bir duası vardır: "Allahım nəslimin nəfsini və nəslimi sənə əmanət edirəm". Allaha əmanət etdiyimiz nəslimiz Allah tərəfindən də bizə əmanətdir. Əmanətlərimizin məskənlərini cənnətə çevirmək duası ilə...

HÜZUR İSTƏYƏNLƏRƏ NƏSİHƏTLƏR

- Çoxlu salavatı şərif gətirək. Səfər edərkən belə boş dayanmayıb salavat gətirək.
- Hər səhər yataqdan qalxarkən bismillah deyək, bu gün də yaşamaq haqqı verdiyi üçün Allaha həmd edək və Peyğəmbərimiz (s.a.s.)-a salavatı şərif gətirək.
- Hüzur üçün təhəccüd namazı tövsiyə. Təhəccüdə qalxdığımız zaman Peyğəmbərimiz (s.a.s.)-ı xatırlayaq.
- Səhvlərimizə istiğfar edək, kəlimeyi tövhid deyək, salavatı şərif gətirək.
- Səhərlər oyaq olub, Qurani Kərim oxuyaq.
- Təhəccüd namazıyla birlikdə digər nafilə namazlarına da laqeyd yanaşmayaq.
- Peyğəmbərimiz (s.a.s.)-in əxlaqla əxlaqlanmağa cəhd göstərək.
- Cənabı Haqqa daim həmd və şükr halında olaq. Həmd və şükrü səmimiyyətlə edək ...
- Zərif bir müsəlman olmağa cəhd göstərək. Mərhəmətli və zəngin könüllü olaq. Ürəyimizdən rəhmət daşsın, hər getdiyimiz yerə hüzur verək.
- Beləcə ürəyimiz feyizlənər, hüzurla dolar inşaallah.

RUHSUZ BƏDƏN

Dua... Dua, qulluğun əsasıdır. Dua, insanı Rəbbinə yaxınlaşdırır. Dua, bütün ibadətləri üçün alır. Dua, Rəbbimizə qarşı acizliyimizin fərqləndirici olmağımızı təmin edir, qulluq şüurumuzu artırır. Dua, bəlli bir yeri və zamanı olmayan, hər an, hər yerdə edilə biləcək ən asan ibadətdir.

Madam ki elədir; ibadət etməyə başlayarkən öncə dilimizi duaya alışdırma-
lıyıq. Duanın vaxtı-zamanı yoxdur. Təbii ki, bəzi zamanlarda ədəbi ilə edilən du-
alar daha məqbuldur; fəqət hər vaxtda
və hər halda dua edilə bilər. Duanın
yaşı da yoxdur. Məsələn, uşaqlarımızı
yeddi yaşında namaza alışdırmağa başla-
mağımız tövsiyə edildiyi kimi, onlar ilk
cümlələrini qurmağa başladıkları zaman
dillərini də duaya alışdırmağa bilərik. Beləcə
uşaq, ömrü boyunca mülkün gerçək sa-
hibi Rəbbindən istəməyə öyrəşəcək və
yaşı artdıqca; “Səbəblərin də bir Yaradanı
var!” düşüncəsi könlünə yerləşərək sə-
bəblərdən mədət ummayacaq!..

Düzgün danışmasını bilən hər kəs
dua etməsini də bilər. Yetər ki, dilimizi
xeyirli duaya və həmişə xeyir danışmağa
alışdıraraq. Sözlərimiz qəlbimizin ayna-
sıdır. Əcdadımız qəzəbləndiyi insana
belə, “Allah sənə dərini alsın, Allah
sənə xeyrini versin, Allah köməyin ol-
sun...” deyərək xeyir dua edərmiş. Bu nə
gözəl bir qulluqdur və nə gözəl bir dil
təbiyyəsidir.

O halda öncə özümüz dilimizi duaya
alışdırmalı və başda ailəmiz olmaq üzrə
bütün çevrəmizə örnək olmalıyıq.

Bir də uşaqlarımız bir şeyi istədiyini za-

*Dua, insanın Cənabı-
Haqq ilə danışmasıdır. Tez-tez
görüşdüyümüz insanlar kimi; dua
edən qul da Rəbbinə yaxınlaşır,
Onunla danışır, zamanla
aralarında dərin bir məhəbbət hasil
olur. Bunun dadını alan qul; həmişə
Mövlasıyla bərabər olub dərhləşmək
istəyər. Bəzən namaz ilə, bəzən
təsbih, bəzən də Qurani-Kərim ilə...*

man onları Allahın mütləq elm və qüdrətinə sövq etməyə çalışmalı və:

“Mən də aciz bir qulam... Sənin bu istəyini qarşılamağa bəzən gücüm yetməyə bilər. Ən yaxşısı Allahdan istə!.. O hər şeyin ən xeyirlisini, ən yaxşısını verir”, deməliyik. Beləcə həm öz qulluq və acizliyimizi etiraf etmiş, həm də uşaqlarımızı Allahın sonsuz qüdrət və hikmətini düşündürməyə yol açmış olarıq. Bu da insanın qulluq və şüurunun inkişafına böyük bir fayda göstərir.

Dua, insanın Cənabı-Haqq ilə danışmasıdır. Tez-tez görüşdüyümüz insanlar kimi; dua edən qul da Rəbbinə yaxınlaşır, Onunla danışır, zamanla aralarında dərin bir məhəbbət hasil olur. Bunun dadını alan qul; həmişə Mövlasıyla bərabər olub dərdləşmək istəyər. Bəzən namaz ilə, bəzən təsbeh, bəzən də Qurani-Kərim ilə... Yəni bir növ vasitələrlə Rəbbinin hüsuruna çıxmaq üçün fürsət axtarar. Belə ki, etdiyi dualar hörmətinə o insana digər ibadətlər də nəsib olar.

Namazlarını vaxtında qılmağa vərmiş almiş bir şəxs; azan vaxtlarını səbirsizliklə gözləyər, sanki “qəlbi məsciddə asılmış kimi” məsciddə Rəbbinin hüsurunda durmağa tələsər.

Dua, insanın Cənabı-Haqqı sevməsinə və qulun Allah qatında mövqeyinin yüksəlməsinə vəsilədir. Ayəti-kərimədə belə buyrulur:

“Duanız (ibadətiniz) olmasa, Rəbbim sizə nə deyər deyər versin?!” (əl-Furkan,77)

Demək ki, etdiyimiz dualar və etdiyimiz xeyirli əməllər nisbətində sevir bizi Rəbbimiz... Sevdidi, deyər verdiyi qulunu da hüsuruna almaqla nəsibləndirir. Dolayısıyla iklasla edilən ibadətlərin alışqanlıqı da bu şəkildə başlayır. Necə

ki, çox sevdiiyimiz insanlarla tez-tez görüşmək istəyiriksə, Rəbbimiz də sevdiiyi qullarını daha çox hüsuruna alaraq fərz ibadətlər xaricində nəfilələrlə də nəsibləndirir.

Ağzı duaya, könlü qulluğa vərmiş, hardan və necə istəyəcəyini bilən şəxsə digər ibadətlər də çətin gəlməz. Hətta hava və suyun həyat qaynağı olması kimi; ruhunun hüsuru üçün də ibadətə möhtac olduğunun fərqiində olar.

Həmçinin, duasız ibadət ruhsuz bədən kimi şəkildən ibarətdir. Namaz qılıb ardından əl açıb dua edilmədiyi bir vaxt əslində namaz əskik qalır...

Etdiyimiz dualar xeyrimizə vəsilə olur. Etdiyimiz dualar sayəsində pisliklərdən qorunuruq. Belə ki, dua, mömin üçün bir qalxan, yeri gəldiyində də silahdır. Dua, ibadətlərin qəbuluna səbəbdır. Çünki, ibadətlərimiz də dualarımız kimi qəbula möhtacdır.

Dua etməyi tərək edən şəxs zamanla ibadətlərində geriləmə təhlükəsi ilə qarşı-qarşıya olduğunu görəcəkdir. Həsən Bəsri-quddisə sirruh- bəlkə də axır zaman ümmətini qəsd edərək belə demişdir:

“Ey insanlar! Dualarınız qəbul olmayacaq deyər qorxmuram, dua etməz hala gəlməyinizdən qorxuram.”

Ya Rəbbim!.. Bizləri Səndən başqasına əl açıdırıb möhtac etmə. Bizi dua etmə nemətindən məhrum buraxma. Etdiyimiz dualar hörmətinə bizləri hüsuruna qəbul et. İbadətlərimizi dualarımızla təcilləndirməyi, qulluğumuzu Sənin əmr etdiyin kimi etməyi və sonunda rizana nail ola bilməyi nəsib eylə!..

Amin!..

Tərcümə etdi: Fidan Seyfullayeva

Kiçik qızın duası

Uşaqlar dünyanın sevinci, ailələrimizin bəzəyidir. "Xoşbəxt olmağı uşaqlardan öyrənək". Doğrudan da bir xoş söz, bir səmimi baxış, alınmış xırda bir oyuncaq uşağı xoşbəxt etməyə yetər. Uşaq da bir şəxsiyyətdir. Yaddan çıxarmaq olmaz ki, məhz məktəbəqədər yaş dövrü uşaqlarda bütün xarakter və xüsusiyyətlərin formalaşması dövrüdür.

Gülər, bağça yaşlı olmasına baxmayaraq gözəl düşüncəyə malik olan, çox həssas, hazırcavab, öyrənməyə marağı olan şipşirin bir qız idi. Yoldaşları ilə də çox mehriban idi. Lakin onu daima narahat edən nə isə var idi. Bunu hiss edən tərbiyəçi onu daim müşahidə edər, qəmgin və ya aqressiv olduğu anlarda onunla fərdi söhbətlər aparar, onu narahat edən problemi həll etməyə çalışdı.

Yenə günlərin bir günü... Gülər çox qəmgin idi. Tərbiyəçisi onu yanına çağıraraq saçlarını oxşadı.

-Nə olub, Gülər, niyə belə qəmginsən? – deyər soruşdu.

Gülər cavab vermək istəmədi. Bir az da doluxsundu.

-Qızım, bəlkə yoldaşlarından incimisən?

O, yavaşca başını tərpedərək etiraz etdi.

-Bəlkə ağrıyan bir yerin var? - deyər tərbiyəçi davam etdi.

-Yox, heç bir yerim ağrıyır.

-Bəs onda nə üçün kefin yoxdur?

Gülər birdən özünü tərbiyəçinin qucağına atdı. Kiçik əlləri ilə onu bərk-bərk qucaqladı.

-Anamdan incimişəm – dedi və üzünü gizlətdi.

-Niyə?

-Çünki o mənə sevmir!...

Tərbiyəçi işin nə yerdə olduğunu anladı. Aram-aram sözə başladı.

-Əzizim, bütün analar öz övladlarını çox sevirlər. Bəzən yorğun olurlar, bəzən

əsəbi. Amma bu, anaların öz övladlarını sevmədikləri anlamına gəlməz. İndi otur və nə baş verdiyini danışaq.

Gülər davam etdi:

-Anam məni səhərlər bəzən tək yola salır. Servisə mindirəndə bəzən heç sağ ol belə demədən üzünü döndərüb gedir.

-Gülüm, bəlkə ana işə tələsir.

-Hər kəsin anası dayanıb gözləyir, servis yerindən tərpənəndə əl edirlər. Mən anamla oyun oynamaq istəyəndə “yorğunam” deyib, üzumdən öpüb, “get yat” deyir. Axı mən yatmaq yox, oynamaq istəyirəm. İşlərində ona yardım etmək istədiyimdə narazılıq edir. “Get öz otağına” deyər məni qovur.

Onun yorğun olduğunu bilirəm, ona kömək etmək istəyirəm. Amma o bunu istəmir - deyər, Gülər kədərli baxışlarla tərbiyəçinin üzünə baxdı.

Tərbiyəçi bu kiçik qızın ürəyindəki sevgiyə və şəfqətə qibtə edərək onun saçlarını tumarladı. Gülər isə sanki sonra gec olarmış deyər ürəyini boşaltmağa çalışırdı.

-Biz mağazaya gedəndə anam mənim əlimi tez-tez sıxaraq heç nəyə toxunma deyir. Nə üçün dedikdə isə “Biz çox kasıbıq, çox şey ala bilmərik” deyir. Mən ki çox şey istəmirəm deyər başını aşağı saldı.

Tərbiyəçi ailənin vəziyyətinin bir o qədər də pis olmadığını bildiyi üçün başını tərpətdi. Amma heç bir şey söyləmədi. Sadəcə köks ötürməklə kifayətləndi.

Hər ikisi susdu...

Tərbiyəçi Güləri dizlərinin üzərinə oturdub saçlarını oxşadı. Onun gözlərinin dərinliyindəki kədəri duysa da, xoş ahənglə aram-aram söhbətə başladı.

-Gülər, əzizim, sən artıq böyük qızsan. Bəzi hadisələri dərk edirsən, amma bəzi

hadisələrdə də doğru qərar verməyə bilərsən. Zamanla hər şeyi daha yaxşı anlayacaqsan. Anan “biz kasıbıq” dedikdə maddi imkanın nəzərdə tutur. Amma sən heç də kasıb deyilsən.

“Bax, nə gözəl əllərin var” deyər onun kiçik əllərini ovucuna alaraq barmaqlarını oxşadı.

“Bax, nə qədər gözəl baxan gözlərin, çox gözəl bir üzün var. Lap adın kimi...”

Gülərin gözlərində səmimi bir sevinc parladı. Başını tərbiyəçinin sinəsinə sıxıb dərin bir ah çəkdi.

Tərbiyəçi davam etdi:

-Sən anana kömək etmək istəyirsən, bu çox təqdirə layiqdir. Amma hələ kiçiksən. Yəqin anan sənə yorulacağını düşündüyü üçün ona kömək etməyə icazə verməyib. Əgər sən yeməyini yaxşı yesən, vaxtlı-vaxtında yatsan tez böyüyərsən. O zaman da ürəyin istəyən qədər anana kömək edərsən.

-Doğrudan? deyər Gülər həyəcanlandı.

-Bəli, deyər tərbiyəçi davam etdi. Axşam yatmadan əvvəl nələr edirsən de görüm?

-Axşamlar... Dişlərimi yuyuram, yataq paltarımı geyinib yatağıma uzanıram. Bəzən anam mənə nağıl danışır, bəzən də yox.

Tərbiyəçi Gülərin gözlərinin içinə baxaraq:

-Gəl mən sənə bir şey öyrədim. Əminəm ki, bu sənə çox xoşuna gələcək, dedi və qızın kiçik əllərini tutdu. Hər gecə əllərini bax belə açaraq (tərbiyəçi Gülərin əllərini dua edirmiş kimi açdı) istədiyini hər şeyi Allahdan istə. Çünki O, hər şeyi eşidən, görən və biləndir. Sən nə desən, nə istəsən O, səni eşidəcək və dilədiyini bütün arzular çin olacaq. Yaddan çıxarma ki, bizi sevən bir Rəbbimiz var. O, uşaqları lap çox sevir.

Bu söhbətdən sonra Gülər özünü çox yaxşı hiss etdi. O, çox böyük həvəslə tərbiyəçinin qucağından düşərək yoldaşlarının yanına qaçdı. Sonra oğrun-oğrun tərbiyəçisini süzdü. Onun gözlərində dərin bir minnətdarlıq hissi duyulurdu.

Bağçadan qayıtdıqdan sonra Gülər bütün günü tərbiyəçisi ilə etdiyi söhbəti xatırladı. Axşam yeməyindən sonra dişlərini fırçalayan Gülər yatağına uzandıqda yenə də səhərki söhbəti xatırladı. Bir az düşündü, sonra kiçik əllərini açaraq bu sözləri pıçıldadı:

-Allahım, sən anamın bütün işlərini asanlaşdır. Qoy o, heç yorulmasın və əsəbləşməsin. Zamanı da çox olsun, çünki mən istəyirəm ki...

Artıq Gülərin gözəl gözləri yumulmuş, şirin yuxuya dalmışdı.

Müəllif sözü

Uşaqlar dünyanın sevinci, ailələrimizin bəzəyidir. "Xoşbəxt olmağı uşaqlardan öyrənək". Doğrudan da bir xoş söz, bir səmimi baxış, alınmış xırda bir oyuncaq uşağı xoşbəxt etməyə yetər. Uşaq da bir şəxsiyyətdir. Yad-

dan çıxarmaq olmaz ki, məhz məktəbəqədər yaş dövrü uşaqlarda bütün xarakter və xüsusiyyətlərin formalaşması dövrüdür.

Həmçinin bu yaş dövründə uşaqlar ətrafdakılardan daha çox qayğı və diqqət gözləyirlər. Gülərin də anası təbii ki, bütün analar kimi öz övladını çox sevir. Onun iş xanımı olması, işdə yorulması onun özü üçün çətinlik yaranan səbəb kimi görünə bilər. Amma təbii ki, kiçik Gülər bu çətinlikləri başa düşəcək yaşda deyil. Ana isə Gülərin ehtiyaclarını ödədiyini düşünür, amma kiçik qızın fikirlərini dinlədikdə onun belə olmadığını görürük.

Uşaqları dinləmək onun özünü tam ifadə etməsinə şərait yaratmaq çox önəmlidir. Onlarla ünsiyyət qurarkən göz teması qurmaq, onlarla bərabər səviyyədə oturmaq olduqca vacibdir. Uşağın fikirlərini sona qədər dinləmək lazımdır. Əks halda o, özünə qarşı etinasızlıq hiss edə bilər ki, bu da onun şəxsiyyətində fəsadlar kimi özünü biruzə verə bilər.

Arıqlamağa nə mane olur?

Genetik meyillilik

Alimlər ildən ilə piylənmənin inkişafına cavab verən bütün yeni genalar tapırlar. Ancaq bütün məlum “piylənmə genaları” bu gün yalnız yüzdən dörd hadisədə xəstəliyə səbəb olunmuşdur. Qalan 96% başqa səbəblərlə yaranmışdır. Sübut edilmişdir ki, əgər hər iki valideyn piylənmədən əzab çəkirsə, onda uşaqlarda bu xəstəliyin yaranmasının mümkünüyü 66%-ə çatır. Başqa sözlə, əgər ailədə üç körpədirsə, onda onlardan ikisində piylənmə yəqin ki, olacaq.

Bununla belə genetika piylənmənin inkişafının səbəbləri sırasında birinci yerdə deyil.

Endokrin pozulmalar

Artıq çəkiylə bağlı endokrin xəstəliklərinin arasında ən çox hipotireoz və Kuşınqa sindromuna rast gəlinir.

Hipotireoz — bu qalxanvarı vəzin funksiyasının azalmasına səbəb olan xəstəlikdir.

Hipotireoz vəziyyətində bədənin temperaturu bir az aşağı olur, ürək bir az zəif döyünür, nəfəs azca yavaşlayır. İnsanların bütün bu dəyişikliklərinin hesabına həyat fəaliyyətinin (tibbdə bu “əsas mübadilə” adlanır) saxlanılmasına daha az kalori xərclənir.

Buna görə yavaş-yavaş çəki artır. Bundan qəti əmin olmaq üçün, endokrinoloqla məsləhətləşmək daha yaxşıdır.

Kuşınqa sindromu—xəstəlikdir, hansının ki, simptomlarından biri artıq çəkidir. Kuşınqa sindromu üçün bədənin mərkəzi - qarın və yan hissəsində piyli parçanın yığılması tipikdir. Bu xəstəliyin simptomlarına məxsusdur: Ağır piylənmə, tüklənmə, yüksəldilmiş arterial təzyiq, menstruasiya dövrünün pozulması, qanda şəkərin səviyyəsinin artımı. Amma Kuşınqa sindromu vaxtı piylənmədən fərqli olaraq dəridə tünd qırmızı dərtilmələr olur, dəri örtük-

lərinin atrofiyası və qanda kalium aşağı səviyyədə olur.

Əgər sizdə heç olmasa ən kiçik şübhələr varsa, endokrinoloqa mütləq müraciət edin.

Həyat tərz

Dünyanı tutmuş piylənmə epidemiyası — bu müasir həyat tərzinin nəticəsidir. Fiziki əməklə məşğul olmuş və təbii ev yeməyi ilə qidalanmış bizim əcdadlarımızdan fərqli olaraq biz kompüterlərin və fəstfudun əsrində yaşayırıq.

Qida vərdişləri

Qida vərdişləri artıq çəkinin və piylənmənin inkişafında aparıcı rollardan birini oynayır. Qida vərdişlərinin əksəriyyəti nəsildən nəsilə ötürülür.

Stress

Çox insanlar stressə və gərginliyə cavab olaraq yeyirlər.

Sübut edilmişdir ki, stress vaxtı kortizola səviyyəsi yüksəlir — artıq piyin yığılmasına və abdominal piylənməsinin inkişafına imkan yaradan hormondur (bu zaman piy daxili orqanların ətrafında qarın boşluğunda toplanır), bu da öz növbəsində, ikinci tipin, arterial hipertoniyanın və başqa xəstəliklərin şəkərli diabetin inkişafı riskini artırır.

Qeyri-kafi yuxu və yorğunluq

Artıq çəki yuxunun pozulmalarıyla çox tez-tez müşayiət olunur. Və bir qayda olaraq, “yeyilir”. Nəticədə çəki artır, və öz növbəsində, yuxunun daha çox ciddi pozmalarına gətirir.

Aşağı fiziki fəallıq

Qərb həyat tərz — bu oturmaq həyat tərzidir. Biz işdə otururuq, maşında otururuq, televizor qarşısında otururuq. Bunlar da piylənmənin əsas səbəblərindəndir.

Mələklərin Daşdığı Cehizlərim

Adəm oğlunun dünya həyatındakı yolçuluğu, təlim-tərbiyəyə baxan bir məktəb kimidir. Bu məktəbdəki dərs, parçaya işlənən na-xış kimi insanı getdikcə bəzəyər, tərbiyə edir. Anasının qucağından düşə bilməyən körpələr kimi əvvəlcə yerdə sürünməyi, sonra ayaqlarından istifadə edərək yeriməyi, daha sonra isə qaçmağı öyrənər. Gördükləri, eşitdikləri, insanlıq və xarakterini müəyyənləşdirərkən öyrəndiyi informasiyaları, yaşadığı həyat və əxlaqı ilə kəmalat (yetişkinlik) və ya dənaət (alçaqlıq) dərəcəsini müəyyən edirlər.

Bu mənəvi yetişkinlik dərsinin kitabı Qurani Kərim və Sünnəti Səniyyədir. Belə ki, **“Biz insana şah damarından daha yaxınıq”**, (Qaf, 16) – buyuran Rəbbimiz, əzəli elmi ilə insanın tək olmadığını bildirmiş və ona doğru yolu göstərmişdir. Kəlamı Qədimində də tez-tez “Ey insanlar”, “Ey iman edənlər”, “Ey təslim olanlar”, “Ey möminlər”, “Ey müvahidlər”... –deyə xitab edərək onları xeyrə və həqiqətə dəvət etmişdir. Bütün yaradılmış insanlar da bir ömür boyu Yaradıcısını axtarmış, yalnız Ona itaət və təslimiyyətlə mənən hüsur və sükunət tapmışlar.

Bu dəvətə “Ləbbeyk Allahümmə ləbbeyk – Buyur, Allahım, buyur!” – deyərək yönəlməyin, bu müqəddəs çağrıya hörmətlə cavab verməyin, əmrə itaət etməyin digər adı “ibadət” sayılır.

İbadət – Yaradanın sözünü dinləmək, itaət etmək, “bismillah” deyərək Onun təlim və tərbiyə məktəbinə daxil olmaqdır. Dolayısıyla ibadətlər, dünya həyatının “tədrisəti aliyyəsi” yəni “yüksək tədris”i hökmündədir. Belə ki, ibadətlərdə insanı kəmalata daşıyan bir çox mərtəbələr vardır. Adəm övladı bu mərtəbələrlə adə-

İbadətlər, Allah ilə qul arasında sadə və özünəməxsus yaxınlıqdır. İbadətlər, ağıl, qəlb və bədənin bir bütünü meydana gətirərək Rəbbə həsr etmiş olduğu acizana bir ikram, bir hədiyyədir. Bu hədiyyənin dəyəri, insanın ona göstərdiyi diqqət və əhəmiyyətə görə dəyişir. Cehiz kimidir.

tən “bəşər”liyindən çıxıb “əşrəfi məxluqat” səviyyəsinə yüksəlir. Gündə beş vaxt Allahın hüsuruna çıxılan namazla məhəbbət, təvazö, havf və həşyət ədəbi qazanılarkən, edilən dua və təsbihatlarla aciziyyət, iltica, möhtaclıq idrak edilir. Orucda nəfsi və bədəni tərbiyə edərək, bir tərəfdən də səbir, təqva, izzət, qənaət, cömərdlik, mərtəbələri əldə edilir. Qurani Kərim başda olmaqla, elm öyrənmək üçün rahləyi tədrisə oturulduğu zaman isə, həya, ədəb, zöhd və vakar nemətləri nəqş edilir...

İbadətlər, Allah ilə qul arasında sadə və

özünəməxsus yaxınlıqdır. İbadətlər, ağıl, qəlb və bədənin bir bütünü meydana gətirərək Rəbbə həsr etmiş olduğu acizənə bir ikram, bir hədiyyədir. Bu hədiyyənin dəyəri, insanın ona göstərdiyi diqqət və əhəmiyyətə görə dəyişir. Cehiz kimidir. Əmək-lə, göz nuru ilə, sevgi və həsrətlə işlənir... Belə ki, bu cehiz, mələklər vasitəsilə çatdırılır Haqq Təalaya. Mələklər, Onun adını zikr edərək təqdim edirlər Aləmlərin Rəbbi olan Allah Təalaya...

Əlbəttə, sevgilə, ixtlasla görülmən ibadət-lərin ilk öncə məhəbbət qoxusu çatır Möv-laya... Sevgisi, həsrəti, ixtlası təqdim edilir. Sevgiliyə göndərilən cehizlər açılar bir-bir... Adətlərinə, tədili-ərkanına baxılar; təsbeh-ləri, qiraətləri, təslimiyyətləri, ehtimam və səyləri müşahidə edilir. Cehizləri üçün ayırmış olduğu zaman gözdən keçirilər, verdiyi diqqət və əməyin dəyəri ölçülər.

Halbuki, Aləmlərin Rəbbi qullarına sevdiyi, razı olduğu ibadətləri bildirmişdi dünya yolçuluğunda... Açıq bir şəkildə xə-bər vermişdi sevgisini qazanmağın yol və metodlarını... Peyğəmbərimiz – sallallahu aleyhi və səlləm – də hədisi şəriflərində tövsiyələr etmişdir. Məsələn, bu xüsusa bir çox hədislər vardır:

“Allah, qullarına tövhiddən sonra namaz-dan daha çox sevdiyi heç bir şeyi fərz qılma-mışdır. Əgər namazdan başqa bir şey da-ha sevimli olsaydı, mələklər onunla ibadət edərdilər. Mələklərin bir qismi daima rü-kuda, bir qismi səcdədə, bir qismi qiyamda və bir qismi də qüüddədir (oturuşdadır)”. (İraqi, I, 147)

“Allah yolunda bir günlük oruc tutan şəxsi Allah Təala, bu bir günlük oruc səbəbilə cə-hənnəm atəşindən yetmiş il uzaq tutar”. (Bu-xari, Cihad, 36)

“Sizdən biri, Allah ilə danışmaq istədiyi zaman Quran oxusun”. (Süyuti, I, 13/360)

“Möminlərin iman baxımından ən mü-kəmməli, əxlaqı ən yaxşı olanıdır”. (Tirmizi, Rada, 11/1162)

“Fərz ibadətlərdən sonra ən fəzilətli əməl,

bir müsəlmanı sevindirmək, könlünə sürür və hüzzur verməkdir”. (Kutubi Sittə)

Bir hədisi qüdsidə isə Allah Təala belə buyurmuşdur:

“...Qulum, özünə fərz qıldığım şeylərdən daha sevimli hər hansı bir şeylə Mənə yaxın-laşa bilməz. Qulum, Mənə fərzlərdən başqa işlədiyi yalnız nəfilə ibadətlərlə durmadan yaxınlaşar. Nəhayət, Mən onu sevərəm. Qu-lumu sevdikdən sonra da Mən onun (adətən) eşidən qulağı, görən gözü, tutan əli, yeriyən ayağı, düşünən qəlbi və danışan dili olaram...”. (Buxari, Rıqaq, 38)

Rəbbə veriləcək ibadət cehizlərini artırmaq, Ona olan məhəbbət və təslimiyyət ölçüsündədir. Unudulmamalıdır ki, “Sevən sevdiyi üçün hazırladığı hədiyyələri özünə məxsus və ən gözəl şəkildə hazırlayar. Da-yanmadan çalışılar, cehiz boxçaları hazır-lanar...”

Aləmlərə Rəhmət Peyğəmbərimiz – sal-lallahu aleyhi və səlləm – bu vəsiləylə gü-nə başlarkən həmdlə, dualarla açmışdır mübarək gözlərini; sonra dəstəmazla zi-nətlənib Onun rızasını qazanmaq üçün ev-dən çıxmışdır. Gün bitdiyində, yatağına girdiyində isə *“Allahum, nəfsimi Sənə təs-lim etdim, üzümü Sənə döndərdim, işimi Sənə həvalə etdim. Əzabından qorxaraq və savabını umaraq bütün işlərimdə kürəyimi Sənə dayadım. Sənin əzabından qurtulub sığınılacaq ancaq Sən varsan. Endirmiş ol-duğun Kitabına və göndərmiş olduğun Pey-ğəmbərinə iman etdim. Sənin adınla ölür, Sə-nin adınla dirilərəm”*, – deyər dua etmişdir. (Buxari, Dəavat, 7)

Bu şəkildə Allaha sığınan Peyğəmbərimiz –sallallahu aleyhi və səlləm – duanın da müstəqil bir ibadət olduğunu belə bildir-mişdir:

“Kimə dua qapısı açılıbsa, ona rəhmət qa-pısı açılıb deməkdir. Allaha ən sevimli olan dua özündən məğfirət istənilməsidir”. (Tir-mizi, Dəavat, 101/3548)

Tərcümə etdi Ləman Seyfullayeva

BİZİM QALAKTİKA

Hələ ən qədim zamanlardan, insanların aydın və Aysız gecə səmasında şimaldan cənuba doğru uzanan işıqlı bir zolağın möcüzəli görünüşü həmişə maraqlandırmışdır. Səmanın başqa hissələrindən fərqlənən və nisbətən möcüzəli görünən bu işıqlı zolağı insanlar öyrənməyə çalışmışlar. Aydın məsələdir ki, adi gözlə bunu öyrənib müəyyən fikir söyləmək mümkün olmamışdır.

Teleskoplar icad olunduqdan sonra şimaldan cənuba doğru yönəlmiş həmin ağ zolağın Qalaktikanın mərkəzi müstəvisində yerləşən ulduzların şüalanmasının yaratdığı fon olduğu məlum oldu. Buna Ağ yol, Süd yolu, müsəlman aləmində isə Məkkə yolu, anadolu türkləri isə Samanyolu adını verdilər. Bu işıqlı zolağa Məkkə yolu adının verilməsinin özünəməxsus tarixi vardır. Hələ kompas kəşf olunmamışdan qabaq insanlar cəhətləri müəyyən ulduzlara və səma cisimlərinin vəziyyətinə görə təyin edirdilər. Ağ yol isə Dünyanın şimal qütbündən cənub qütbünə doğru yönəldiyindən, insanlar gecə vaxtı yolu azmasınlar deyə həmin istiqaməti tutub müqəddəs həcc ziyarətinə gedərmişlər. Məkkə yolu ifadəsi bu anlamın nəticəsində yaranmışdır. Bu həm də Məkkənin istiqamətini göstərən yol anlamına gəlir.

Qurani-Kərim, əl-Ənam surəsi, Ayə 97.

“Suyun və qurunun zülmətində yolunuzu düz getmək üçün ulduzları da sizin üçün yaradan Odur. Biz bu ayələri anla-

yan bir camaat üçün bu cür ətraflı izah etdik”.

İtalyan alimi Qaliley tərəfindən 1610-cu ildə 10 sm-lik optik teleskop kəşf edildikdən sonra sirli görünən Ağ yolun mahiyyətinə aydınlıq gətirmək mümkün oldu. Qaliley teleskopda Ağ yolun çoxlu sayda zəif ulduzların yaratdığı fon olduğunu müəyyənləşdirdi. Astronomiya sahəsində çalışan alimlərin uzun müddətli, səmərəli elmi araşdırmaları nəticəsində Ağ yol Qalaktikasının təxminən 150-200 milyard ulduzdan ibarət olduğu müəyyən edildi. Bu ulduzlar bizdən həddən artıq uzaq məsafədə yerləşdiyinə görə zəif işıqlı nöqtə kimi görünür. Günəş özü də bizə ən yaxın olan bir ulduzdur. Əgər Günəş də həmin məsafədə yerləşsəydi, o da işıqlı nöqtə kimi görünərdi.

Bizim Qalaktikanı fərqləndirmək üçün onu böyük hərf ilə yazırlar. Uzun müddət insanların dünyası təkcə bizim Qalaktikadan ibarət olmuşdur. Aparılan tədqiqatlar nəticəsində məlum oldu ki, bizim Qalaktikanın forması iki ağız-ağıza qoyulmuş uzunsov boşqaba bənzəyir. Onun böyük diametrinin 100000 işıq ili, kiçik diametrinin isə 20000 işıq ili olduğu təyin edildi. Bir işıq ili – işığın 300000 km/san sürətlə bir ildə qət etdiyi məsafədir.

Məlum olduğu ki, Ağ yol bizim Qalaktikanın mərkəzi müstəvisində yerləşən ulduzların yaratdığı fondur. Belə bir nəhəng ulduz yığını “bizim Qalaktika” adlanır.

Çərçivə

İstifadə olunacaq ləvazimatlar:

Qalın karton və ya plastik köpük (paneplast/ styrofarm), ağ yaxud rəngli kağız (qəzet də istifadə edə bilərsiniz, ancaq rəngləməsi bir az çətin olacağı üçün A4 kağızından istifadə etmək daha asan olur), yapışqan, sulu yaxud yağlı boya (rəngləmək istəmirsinizsə boyalara ehtiyac yoxdur).

şəkil 1.

Şəkildə göründüyü ölçülərdə 4 kənarı bir-birinin üstünə uclarından yapışdırırıq.

şəkil 2.

İstifadə edəcəyimiz kağızları təqribi olaraq əl ayası ölçüsündə səliqəsiz cırıq. İstifadə edəcəyimiz yapışqanı isə bir qabda ay-randan biraz qatı olacaq şəkildə su qataraq durulduruq. (hazır yapışqan bir böyük stəkan olsa bəs edir)

şəkil 3.

Kağızları yapışqanın içinə salıb isladırıq, əlimizdə əzərək istədiyimiz şəkildə bir ucdan başlayaraq yapışdırırıq. Bu işləri böyük bir kağız və ya qəzet üzərində edərsəniz stolunuzun üzəri batmaz, həm də bir yerdən başqa yerə aparmaq asan olar.

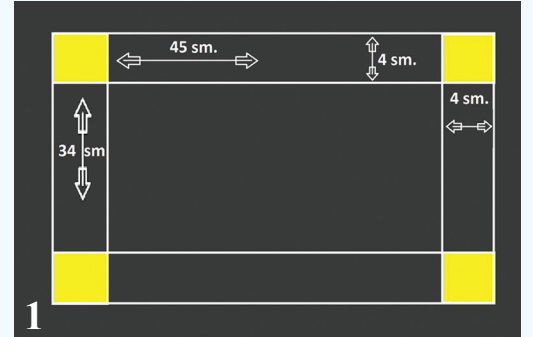
şəkil 4.

Bütün çərçivəni kağızla örtükdən sonra ən az 1 gün qurumalıdır. Quruduqdan sonra asanca əlinizə ala bilərsiniz. Bundan sonra əgər belə rəngsiz qalmasını istəyirsinizsə rəngləməyə də bilərsiniz, yaxud istədiyiniz rəngdən istifadə edərək asanca rəngləyə bilərsiniz.

Çərçivəmiz hazırdır. İçinə istədiyiniz şəkli qoyduqdan sonra, arxa tərəfinə yenə qalın bir karton, yaxud köpükdən yapışdıraraq səliqəli bir şəkllə sala bilərsiniz.

Bu işləri təkcə şəkil 1-də hazırladığımız karton çərçivənin üzərinə yox, hər bir əşyanın üzərinə etmək olar, bir güldən, bir qabın, yaxud güzgünün kənarına da edərsəniz gözəl görünəcəkdir.

Qeyd: “Öyrənək” bölməsində bilmək istədiklərinizi, fikir və iradlarınızı, e-mail adresimizə bildirə bilərsiniz. bizimailedergisi@yahoo.com

OTİT NƏDİR?

Qulağın müəyyən şöbəsinin iltihabi prosesi otit adlanır. Burdan belə nəticəyə gəlmək olar ki, insanın qulağı anatomik cəhətdən bir neçə şöbəyə bölünür və hər bir şöbənin də özünəməxsus funksiyaları və xəstəlikləri vardır. Beləliklə, qulaq üç hissədən ibarətdir: xarici, orta və daxili qulaq. Xarici qulaq əsasən dəri ilə örtüldüyündən, dəriyə xas olan iltihabi proseslərə (sızanaq, furunkul və s.) burada da rast gəlmək mümkündür.

Qulağa birbaşa aid olan xəstəliklər daxili və orta otitlərdir. Daxili otitlərə az rast gəlinərsə də, bu çox təhlükəli xəstəlikdir. Xəstəlik əsasən sərbəst əmələ gəlmir, daha çox orta otitin və ümumi infeksiyon xəstəliklərin ağırlaşması hesab olunur. Çox zaman bir və ya hər iki qulaqdan ifrazatın olması və ağrı məhz orta otitlə bağlı olur. Orta otitlər daha çox yayıldığına görə, "otit" termini işlənərkən də əksərən orta qulağın iltihabı nəzərdə tutulur. Körpələrdə olduqca sıx görülən bir xəstəlikdir. Boruları qısa və dar olduğundan körpələrin qulaq infeksiyalarına tutulma ehtimalları çoxdur.

Körpələrin bəziləri yalnız bir və ya iki dəfə bu xəstəliyi keçirir, bəziləri heç qulaq iltihabı olmurlar. Bəziləri isə məktəb

yaşlarına qədər tez-tez qulaq iltihabı olurlar.

Birbaşa yoluxan xəstəlik deyil. Ümumiyyətlə, soyuq qida və ya su qəbulu və gripdən sonra meydana gəlir.

Qulaq infeksiyası ailədən irsi olaraq keçən bir xəstəlik ola bilər.

Dərdini anlamaq bilən yaşda bir uşaqdırsa, onsuz da qulaq ağrısını təsvir edəcək. Xüsusilə gecə, yatınca artan və ya birdən yuxudan oyandıran bir ağrı görülə bilər.

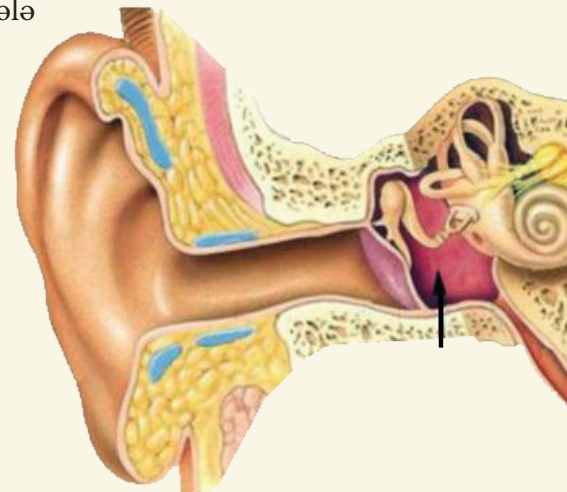
Daha kiçik uşaqlarda isə, narahatlıq, ağlama, yata bilməmə qulaq ağrısına işarə edə bilər. Qulaqla oynamaq, qulağı çəkişdirmə körpələrdə hər zaman qulaq iltihabı demək deyil. Bəzən körpə bunu sırf maraqlı və ya diş çıxararkən edir. Həqiqətən iltihab olduğunda isə, çox vaxt qulağı ilə oynamaq və ya əl vurmağa da icazə verməyəcək.

Temperaturu ola bilər.

Qusma, ishal görülə bilər.

Bəzən qulaqdan qanlı və ya iltihablı axıntı gələ bilər.

Bu zaman həkimə getməlisiniz.

Səbəbləri və növləri

Orta qulaq iltihabının əmələ gəlməsi tez-tez yuxarı tənəffüs yollarında baş verən iltihabi xəstəliklərlə əlaqədar olur. Qeyd etdiyimiz kimi burada da ümumi infeksiyon xəstəliklər, məsələn, kəskin respirator virus infeksiyası və immun sistemin zəifləməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bununla yanaşı, burun-udlaqda baş verən hipertrofik rinit, adenoid və burun çəpərinin ayrılığı kimi patologiyalar da otitlərin əmələ gəlməsinə zəmin yaradır. Orta qulaq əsasən təbil boşluğundan ibarət olduğundan iltihabın bir səbəbi də bu boşluqda təzyiqin dəyişməsidir. Məsələn, suda üzərkən və ya suya baş vurarkən, hündürlüyə qalxarkən (enərkən) atmosfer təzyiqinin kəskin dəyişməsi təbil boşluğundakı təzyiqə təsir edir və nəticədə buradakı selikli qişanın zədələnməsinə və iltihabi prosesin yaranmasına səbəb olur.

Otitlər, daha çox uşaqlarda müşahidə olunur. Bu da onların burun-udlağının anatomik quruluşundan, immunitetlərinin zəif olmasından və bir sıra digər subyektiv səbəblərdən asılıdır.

Gedişinə görə kəskin və xroniki otitlər ayırd edilir. Kəskin otit dedikdə, eşitmə borusu da daxil olmaqla orta qulağın bütün hissələrində gedən iltihabi proses nəzərdə tutulur.

Simptomları

Xəstələrin şikayətləri qulaqda və qulaqətrafına yayılan ağrılar, qulağın tutulması, eşitmənin zəifləməsi, küy, temperatur və bəzən qulaq pərdəsinin dəşilməsi ilə müşahidə olunan ifrazatın və irinin gəlməsindən ibarət olur. Lakin xəstədə bu göstərilən şikayətlərin hamısı eyni zamanda müşahidə olunmaya da bilər.

Orta qulaq iltihabının əmələ gəlməsi tez-tez yuxarı tənəffüs yollarında baş verən iltihabi xəstəliklərlə əlaqədar olur. Qeyd etdiyimiz kimi burada da ümumi infeksiyon xəstəliklər, məsələn, kəskin respirator virus infeksiyası və immun sistemin zəifləməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Diagnostikası

Həkim bilavasitə otoskopiya etməklə təbil pərdəsinin vəziyyətinə və şikayətlərə əsasən rəy verməlidir. Əgər yuxarıda sadalanan simptomlar müşahidə olunarsa və bundan öncə xəstə soyuqdəyməyə məruz qalıbsa, o zaman diaqnozu təyin etmək çətinlik törətmir. Şikayətlərdən əlavə mütləq audioqramma aparmaq və bəzən qulaqdan yaxma götürüb mikrobları yoxlamaq lazım gəlir.

Müalicəsi

Yerli və ümumi aparılır. Yerli olaraq antiseptik məhlullar, antibiotik damcılar, ağrıkəsicilər və iltihab əleyhinə hormonlar istifadə olunur, qulağı isti saxlamaq və burun tənəffüsünü yaxşılaşdırmaq üçün tədbirlər həyata keçirilir. Ümumi şəkildə isə antibakterial terapiya, sulfanilamid preparatları və immunitetin yüksəlməsinə kömək edən vasitələrdən istifadə olunur. Bununla yanaşı, burun tutulmasına səbəb olan faktorlar (adenoidlər, burun çəpərinin ayrılığı, allergik rinitlər və s.) varsa, onlar da aradan qaldırılmalıdır. Əgər aparılan müalicə fonunda yaxşılaşma müşahidə olunmazsa, əksinə, prosesin xronikləşməsi və beyində axili ağırlaşma əlamətləri müşahidə olunarsa irinin cərrahi yolla xaric edilməsi vacibdir.

Süfrələrin Günəşi

HEYVA

Bol-bəhrəli Azərbaycan torpağında yetişən ləzzət dolu meyvələrdən biri də heyvadır. Payızın əsas meyvələrindən biridir. Heyva süfrələrin günəşi kimi də adlandırılır. Xanımlarımız heyva mövsümü başlayan kimi heyvadan müxtəlif təamlar hazırlayır. Qeyd edək ki, heyva mürəbbəsi çox ləzzətli olur. Bu ecazkar meyvə təkcə ləzzətli olmaqla kifayətlənmir, həmçinin insan orqanizmi üçün əvəzolunmaz bitki hesab olunur. Heyvanın sağlamlığımız üçün əhəmiyyətindən danışdıqca bitmir.

“Heyva yeyənin ürəyi güclü, mədəsi atırlı, özü zəkali və qorxmaz olar”. (Həzrət Əli)

Heyva çox faydalı bitki kimi respublikamızın əksər rayonlarında çox qədimlərdən becərilir. Dərman məqsədilə yetişmiş meyvələrdən toxumları ayıraraq götürülür, günəşli havada qurudulur, sonra ondan çay hazırlayıb soyuqdəymələrdə sinəyumşaldıcı dərman kimi də içirlər. Heyva aprel-may aylarında çiçəkləyir, meyvələri sentyabr-oktyabrda yetişir.

Heyva, qızılgülçiçəklilər fəsiləsindəndir. O, çox qədimdən şərq ölkələrində becərilən və istifadə olunan qiymətli bitkilərdən biridir. Heyvanın elmi adı “Sidoniya”dır. Bu Yunan sözüdür – deməli heyvaya bu adı verən yunanlar olmuşdur. Ədəbiyyatdan məlumdur ki, hələ eramızdan əvvəl yunanlar heyvanı “Krit” adasında becərmişlər. Heyvanın meyvələrinin dadı və gözəlliyi xoşlarına gəldiyi üçün yunanlılar ona şəhərləri “Sidoniyanın” adını vermişlər.

Tarixi məlumatlara görə, qədim yunanlarda belə bir adət varmış ki, qızlarının xeyir işində, daha doğrusu qızlarını köçürən məqamda onlara heyva yedirərdilər ki, “Afrodit” kimi sevgidə xoşbəxt olsunlar.

Heyva məlum olduğu kimi, 1,5 – 5 m-ə qədər hündürlüyü olan ağacdır. Onun yumurtavari, yaxud girdə şəkildə yarpaqları və solğun-çəhrayı çiçəkləri var. Yarpaqlarının alt hissəsi yumşaq tüklərlə örtülüdür. Xoşagələn ətirli və dadlı, yetişəndə sarı rəngə boyanan meyvələri olur.

Xalq təbabətində meyvələrini inək yağında bişirib, nəfəs yolları xəstəliklərində: xroniki bronxitdə, eləcə də vərəm xəstəliklərində yeyirlər.

Heyva uşaqlar üçün çox əhəmiyyətlidir!

Heyva, uşaqlarda sağlamlığı qoruyur, böyümə və inkişafı sürətləndirir. Bir çox xəstəliyə şəfa olan heyva, ürək, ağciyər, boğaz, mədə, göz, bağırsaq və ağız نارəhatlıqlarının müalicəsində faydalıdır. Hər yaşda sinir sistemini gücləndirir, mədə və bağırsaqları zərərli mikroblardan qoruyaraq həzm problemlərini aradan qaldırır.

Qrip və soyuqdəymədə yaxşılaşmağı sürətləndirir.

Heyva ya da heyva suyu ishəlin

keçməsi üçün də çox faydalıdır. Meyvəsi və ya meyvəsindən hazırlanan sirop və kompot ishala yaxşı təsir göstərir. Bədənin gücünü artıraraq, gümrə tutur, yorğunluq və düşkünlükdən qoruyur. Ağız qoxusunun da qarşısını ala bilər. Heyva ağızdakı yaraların sağlamlığını sürətləndirir.

Heyva çiçəyi qaynadılıb içildiyində anaların südünü artırır, ürəyi gücləndirir və baş ağrısını aradan götürür. Heyva dodaq çatlamalarını da sağalda bilər. Heyva yarpaqları çay kimi dəmlənib içildiyində sakitləşdirir və yuxusuzluğu aradan götürür.

Toxum həlimi yaxşı kosmetik vasitədir. O, dərinə yumşaldır, həmçinin göz xəstəlikləri zamanı kompres, boğaz ağrıları zamanı qarqara kimi istifadə edilir. Dərinə və dırnaqları gümrə, parlaq və daha sağlam hala gətirir.

Heyvanın ətri çox ürəkaçandır. O, əhvalruhiyyəni yaxşılaşdırır, sıxıntıları aradan götürür. Həmilə qadınlara heyva yemək daha çox faydalıdır.

Peyğəmbər (s.ə.s.) buyurur: *“Heyva yeyin və başqalarına hədiyyə edin. Ona görə ki, gözü işıqlandırır, məhəbbəti qəlbə daxil edir və onu həmilə qadınlar yedikdə, uşaq gözəl olur”.*

Heyvalı toyuq qızartması

Ərzaqlar:

- 4 ədəd orta boy heyva (təxminən 1 kq)
- 6 qaşığı duru yağ
- 2 çay qaşığı zəfəran teli
- 1.5 kq kiçik parçalara bölünmüş sümüksüz toyuq əti
- 1 ədəd doğranmış orda boy baş soğan
- 0.5 stəkan suda həll olunmuş 2 xörək qaşığı tomat
- 10 ədəd quru gavalı
- zövqə görə duz, istiot

Hazırlanması:

Zəfəran tellərini həvəngdəstə vasitəsiylə döyün və toz halına gətirin. Bir-iki xörək qaşığı isti suda həll edin. Heyvanın qabığını soymadan dilimləyin. Dilimlər orta qalınlıqda olmalıdır. Tavada yağı qızdırın və heyvaları əlavə edib arada qarışdıraraq təxminən 5 dəqiqə ərzində qızardın. Sonra zəfəran dəmini əlavə edib 5 dəqiqə də bişirin. Arada qarışdırın ki, heyva zəfəranı çəksin. Kənara

qoyun. İri tavada qalan yağı qızdırın və toyuğu əlavə edərək təxminən 5 dəqiqə ərzində bişirin. Sonra bu tavaya soğanı əlavə edin və birlikdə 6-7 dəqiqə bişirin. Toyuq sulanmağa başlayanda, suda həll olunmuş tomatı əlavə edin. 10-15 dəqiqə, tavanın suyu çəkilib bir qədər qatılaşana qədər bişirin. Bu mərhələdə toyuq hardasa bişmiş, amma tamamilə bişmiş olmamalıdır. Toyuğa heyvaları və quru gavalını əlavə edin. Zövqə görə duz və istiot vurun. Vam odda, qapağı örtülü, toyuq və heyva yumuşalana qədər (heyva diri qalmalıdır) bişirin.

Heyva Mürəbbəsi

Ərzaqlar:

- 1 litrlik banka üçün:
- 1 kilo çeyirdəyi çıxarılmış heyva (təxminən 4-5 ədəd)
- 1 kilo şəkər tozu
- 1 stəkan su
- Bir çimdik limon duzu

Hazırlanması:

Heyvaları yarıya bölüb, sonra isə hər yarını iki hissəyə bölün. İçlərini kəsib atın. Nə nazik, nə də ki çox qalın olan dilimlərə diqqət - təxminən 0.5 sm qalınlığında. Bunun üçün ya ziqzaqlı bıçaqdan ya da adi bıçaqdan istifadə edə bilərsiniz. Heyvanı, şəkər tozunu və suyu ləyənə qoyun. Orta hərərdə bişirin. Arada bir qarışdırın. Kəf yığılarsa, kəf-kirlə yığın. Mürəbbə təxminən 50 dəqiqə -1 saatdan sonra hazır olmalıdır. Hazır mürəbbənin rəngi narıncı-qırmızı-təhər olmalıdır, şirəsi isə bir qədər qatılaşmalıdır. Mürəbbə hazır olmazdan 5 dəqiqə qabaq, ona limon tuzu əlavə edib bişirin.

Pomidor qəlyanaltısı

Ərzaqlar:

2 ədəd yumurta
Holland pendiri
Şüyüd
6 ədəd Pomidor
100 qram Mayanez
Duz, istiot

Hazırlanması:

Yumurta, pendir, şüyüd xırda-xırda doğranılır üzərinə mayonez, duz, istiot vurulub qarışdırılır. Pomidorların başlarını kəsirik. İçini oyub çıxarıyıq.

Hazırladığımız ləvazimatı pomidorların içinə doldururuq. Sonra onun üzərinə holland pendiri töküb, sobada 180 dərəcədə bişiririk. Hazır olduqdan sonra, üzərinə bir az şüyüd səpib, süfrəyə verə bilərsiniz. Nuş olsun.

Çolpalı şorbalı xəngəl

Ərzaqlar:

1 ədəd kənd toyuğu
2-3 orta baş soğan
1 x/q tomat pastası
2 ədəd yumurta
Yağ
1 kq un
duz, istiot, sarıkök

Hazırlanması:

Una 1 yumurta, duz tökülüb bərk xəmir yoğrulur.

Kündələrə ayrılır. Nazik yayılır.

Xəngəl formasında kəsilir. Yapışmaması üçün unlanıb qablara yığılır.

Qazanda su qaynadılıb duz əlavə edilir. Xəngəllər suya əlavə edilir. Bişdikdən sonra süzülüb bir kənara qoyulur.

İndi isə şorbanı hazırlayaq. Öncə çolpa tikələrə ayrılıb bişirilir.

Soğan xırda-xırda doğranır, yağda qovrulur.

Azca qovrulduqdan sonra bişmiş toyuq tikələrini və tomatı əlavə edib yenidən qovdururuq.

Toyuğun bulyonunu da üzərinə əlavə edirik. Şorba nə çox duru, nə də qatı olmalıdır.

Sonda 1 ədəd yumurtanı çalib şorbaya əlavə edirik.

Xəngəli sinilərə çəkirik, üstünə çıxana kimi şorba əlavə edirik. Zövqə görə şorbadan azca götürüb sarımsaq əzib qatmaq olar.

Yeməyimiz hazırdır. Nuş olsun!

Sadə rulet

Ərzaqlar:

1 çay fincanı un

2 yumurta

1 banka qatlaşdırılmış süd

yarım çay qaşığı qabartma tozu

cem

Hazırlanması:

Əvvəlcə yumurtanı və qatlaşdırılmış südü

qarışdırırıq

sonra üzərinə un və qabartma tozu əlavə edib

yenə qarışdırırıq sonra isə falqa kağızını bir az

yağlayırıq hazırladığımız məhlulu töküb 150 dərəcədə 15-20 dəqiqə bişiririk bişdikdən

sonra üzərinə cem çəkib bükürük

və budur ruletimiz hazırdır.

Nuş olsun!

İçlikli kartof topları

Ərzaqlar:

500 qr kartof

300 qr çəkilmiş ət (istənilən içlik də olar)

2 ədəd soğan

1 ədəd yumurta

zeytun yağı

2 x/q un

Duz, istiot

Üzəri üçün:

Yumurta sarısı

Hazırlanması:

Kartof qaynadılıb püre hazırlanır. Yumurta, duz, istiot, un əlavə edilib yaxşı qarışdırılır.

Çəkilmiş ət xırda doğranmış soğanla yağda qovrulur. Duz, istiot vurulur.

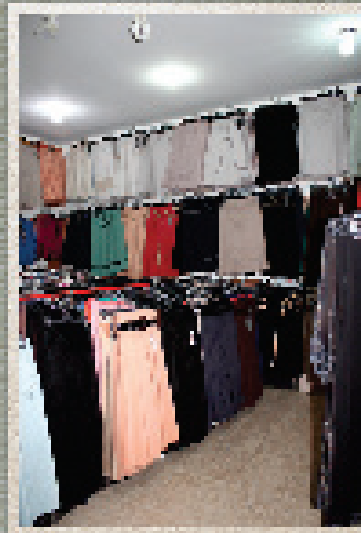
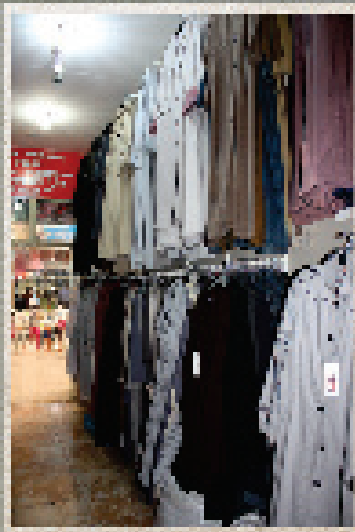
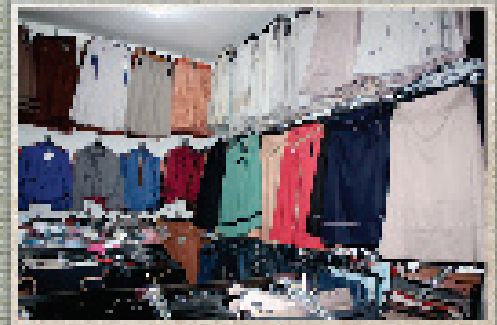
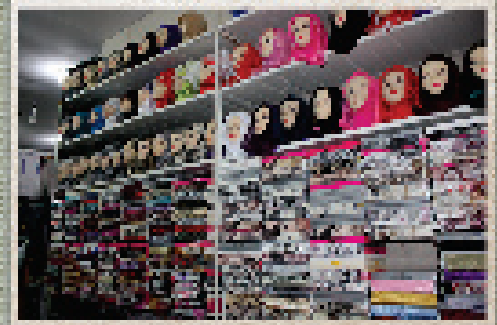
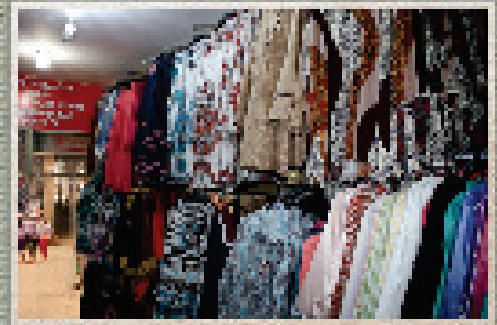
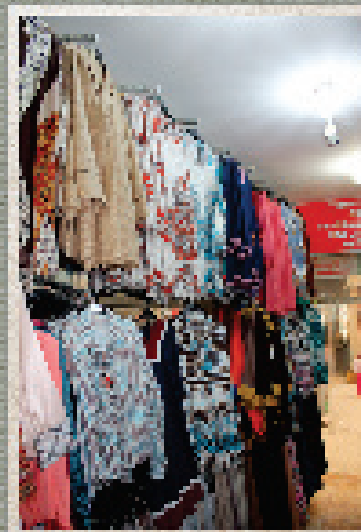
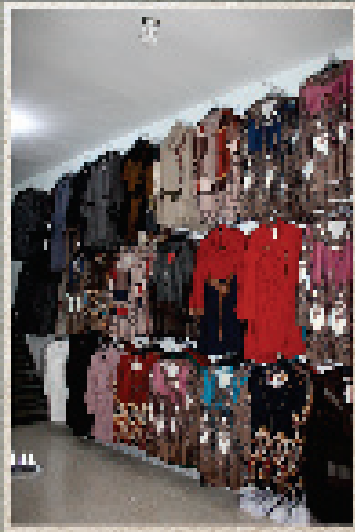
Əlimizə su vurub kartof püresini əldə yayırıq, içlik qoyub yumrulayırıq.

Listə yığaraq üzərinə yumurta sarısı çəkirik, 180-200 dərəcədə hazır olana qədər sobada bişiririk. Kartoflu toplarımız hazırdır.

Nuş olsun!

qadın geyimləri tuwa

**HİCABLI QADIN GEYİMLƏRİNDƏ
BOL ÇEŞİD VƏ İNANILMAZ UCUZLUQ**

**İrfan Abunəçilərinə
Əlavə Endirimlər
Nəzərdə Tutulur!**

Ünvan:
Bina Ticarət Mərkəzi
Sıra 7A, korpus 3,
mağaza 28 (keçid)

Tel:
(+994 55) 208 72 55
(+994 12) 408 40 43

**manto
tunik
kostyum
yahka
şalvar**

